

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Відділ з питань пожежної безпеки та цивільного захисту

І.А. ШУРИН Я.О. КОМАРНИЦЬКИЙ

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ НА ОБ'ЄКТАХ
РІЗНОМАНІТНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Львів - 2020

І.А. Шурин Я.О. Комарницький

Забезпечення пожежної безпеки на об'єктах різноманітного призначення.
Методичні рекомендації. – Львів, 2020 р. – 57 с.

У методичних рекомендаціях розглянуто середньостатистичні дані про виникнення пожеж в Україні, правову основу пожежної безпеки України, поняття про горіння, небезпечні фактори пожежі та їх вплив на людину, поняття про автоматичні системи пожежогасіння, первинні засоби пожежогасіння та способи їх використання, сповіщення про надзвичайну ситуацію (пожежу) і порядок виклику пожежно-рятувальних підрозділів.

Також у методичних рекомендаціях викладено Перелік питань для здачі іспиту працівниками НУ "Львівська політехніка" з пожежної безпеки (пожтехмінімуму).

Посібник розрахований для широкого загалу осіб.

ЗМІСТ

Зміст.....	3
Передмова.....	4
1. Правова основа пожежної безпеки України.....	5
Кодекс цивільного захисту України (витяг).....	5
1.2. Кодекс України про адміністративні правопорушення (витяг).....	10
1.3. Правила пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України (Витяг).....	11
2. Поняття про горіння та небезпечні фактори пожежі.....	28
2.1. Горіння речовин та матеріалів.....	28
2.2. Основні джерела запалювання.....	28
Види горіння.....	30
3. Небезпечні чинники (фактори) пожежі та їх вплив на людину.....	31
Внутрішнє протипожежне водопостачання.....	32
5. Автоматичні системи пожежогасіння.....	33
Первинні засоби пожежогасіння.....	34
6.1. Ручний немеханізований пожежний інструмент.....	34
6.2. Типи вогнегасників.....	35
6.3. Забезпечення заходів безпеки при користуванні вогнегасниками.....	38
6.4. Вимоги до зберігання та експлуатації вогнегасників.....	39
Порядок роботи з вогнегасниками.....	40
Характерні помилки під час користування вогнегасниками.....	40
Організаційні заходи щодо забезпечення експлуатації вогнегасників.....	40
7. Сповіщення про надзвичайну ситуацію (пожежу) та виклик пожежно-рятувальних підрозділів.....	43
7.1. Обов'язки громадян та посадових осіб у разі виявлення пожежі.....	43
7.2. Небезпечні фактори пожежі.....	44
7.3. Рекомендації щодо дій людини в умовах пожежі.....	45
7.4. Рекомендації щодо дій людини в разі отримання термічних опіків.....	47
Додаток 1. Орієнтовний план евакуації учнів та вихованців у разі виникнення пожежі.....	49
Додаток 2. Перелік норм первинних засобів пожежогасіння для закладів та установ (з урахуванням НАПБ 03.001-2004).....	50
Додаток 3. Знаки безпеки. Форма та колір (ISO 6309:1987, IDT) ДСТУ ISO 6309:2007.....	52
Додаток 4. НАРЯД-ДОПУСК на виконання тимчасових вогневих робіт	54
Додаток 5. Перелік питань для здачі іспиту працівниками НУ "Львівська політехніка" з пожежної безпеки (пожтехмінімум).....	55
Рекомендована література.....	57

Передмова

Проблема боротьби з пожежами в розвинутих країнах стає все більш актуальною.

Щорічні матеріальні втрати і число жертв від пожеж в Україні невинно ростуть і досягають таких значних величин, що протипожежний захист набуває важливого державного значення.

Особливо гострою ця проблема є на промислових підприємствах, новобудовах, об'єктах з масовим перебування людей та ін., для яких характерні перебування значної кількості людей, величезні виробничі приміщення, концентрація великої кількості горючих матеріалів, використання пожежонебезпечних матеріалів, а також висока ймовірність виникнення вибухонебезпечних пожежних середовищ. Тому своєчасна інформація з питань гасіння пожеж є надзвичайно актуальною.

Метою цього посібника є ознайомлення з поняттям про пожежу, правилами користування первинними засобами пожежогасіння, ведення відповідної документації формування навичок дій під час пожежі та вмиле і своєчасне використання первинних засобів пожежогасіння до прибуття пожежно-рятувальних підрозділів.

Середньостатистичні дані про пожежі в Україні

За рік в Україні виникає:

- близько 80 — 90 тис. пожеж;
- гине близько 1,5-2,0 тис. чоловік;
- травмується більше 1,4-1,9 тис. чоловік;
- прямі збитки складають понад 2 млрд. грн.

Найбільш поширені місця виникнення пожеж:

- житловий сектор – 70-85 %;
- виробництво – 3-4 %;
- сільськогосподарські об'єкти – 1,5-2,5 %;
- об'єкти торгівлі та харчування, склади – 1,5-2,5 %;
- новобудови – 1,5-2,5 %;
- місця з масовим перебуванням людей – 1,5-2,5 %.

Розподіл загибелі людей за годинами доби:

- ранок (06-10) – 23 %;
- день (10-18) – 27 %;
- вечір (18-22) – 14 %;
- ніч (22-06) – 36 %.

Основні причини виникнення пожеж у побуті:

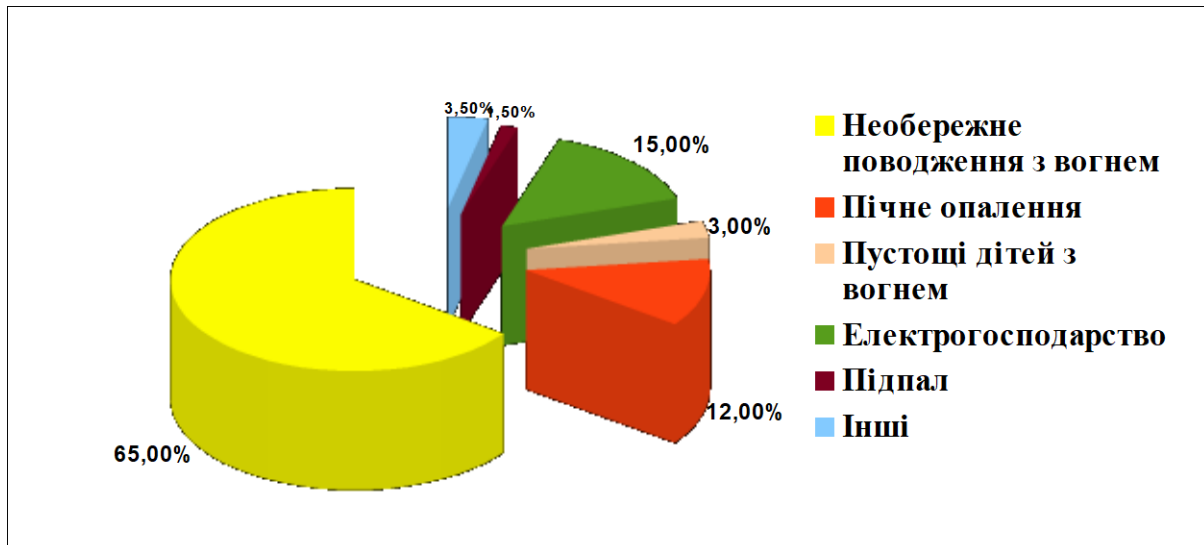

Рис. Основні причини виникнення пожеж у побуті

- необережне поводження з вогнем – 60-65 %;
- порушення правил монтажу і експлуатації електрообладнання та електроприладів – 15-20 %;
- порушення правил улаштування і експлуатації приладів опалення – 9-12 %;
- дитячі пустощі з вогнем – 2-4 %;
- підпали – 2-4 %;
- інші причини (іскри, самозаймання, природні явища та інше) 3 – 5%.

1. Правова основа пожежної безпеки в Україні

1.1. Кодекс цивільного захисту України (витяг)

Забезпечення пожежної безпеки (Глава 13)

Заходи щодо забезпечення пожежної безпеки (Ст. 55)

1. Забезпечення пожежної безпеки на території України, регулювання відносин у цій сфері органів державної влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання і громадян здійснюються відповідно до цього Кодексу, законів та інших нормативно-правових актів.

2. Діяльність із забезпечення пожежної безпеки є складовою виробничої та іншої діяльності посадових осіб і працівників підприємств, установ та організацій. Зазначена вимога відображається у трудових договорах (контрактах), статутах та положеннях.

3. Забезпечення пожежної безпеки суб'єкта господарювання покладається на власників та керівників таких суб'єктів господарювання.

4. Повноваження у сфері пожежної безпеки асоціацій, корпорацій, концернів, інших господарських об'єднань визначаються їхніми статутами або договорами між суб'єктами господарювання, що утворили об'єднання. Для виконання

делегованих об'єднанню функцій у його апараті створюється служба пожежної безпеки.

5. Обов'язок із забезпечення пожежної безпеки під час проектування та забудови населених пунктів, будівництва будівель і споруд покладається на органи архітектури, замовників, забудовників, проектні та будівельні організації.

6. Обов'язок із забезпечення пожежної безпеки в жилих приміщеннях державного, комунального, громадського житлового фонду, фонду житлово-будівельних кооперативів покладається на квартиронаймачів і власників квартир, а в жилих приміщеннях приватного житлового фонду та інших спорудах, приватних житлових будинках садибного типу, дачних і садових будинках з господарськими спорудами та будівлями - на їх власників або наймачів, якщо це обумовлено договором найму.

Призначення і завдання пожежної охорони (Ст. 58)

1. Пожежна охорона створюється з метою захисту життя і здоров'я громадян, приватної, колективної та державної власності від пожеж, підтримання належного рівня пожежної безпеки на підприємствах, установах, організаціях і в населених пунктах.

2. Основними завданнями пожежної охорони є:

- 1) забезпечення пожежної безпеки;
- 2) запобігання виникненню пожеж та нещасним випадкам під час пожеж;
- 3) гасіння пожеж, рятування населення, а також надання допомоги у ліквідації наслідків інших надзвичайних ситуацій.

Види пожежної охорони (Ст. 59)

1. Пожежна охорона поділяється на державну, відомчу, місцеву та добровільну.

Добровільна пожежна охорона (Ст. 63)

1. У суб'єктів господарювання, населених пунктах для здійснення заходів із запобігання виникненню пожеж та організації їх гасіння органи місцевого самоврядування за рішенням територіальних громад, а також керівники суб'єктів господарювання можуть утворювати пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення добровільної пожежної охорони.

2. Пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення добровільної пожежної охорони суб'єктів господарювання утворюються з числа їх працівників, а населених пунктів - з числа громадян, які постійно проживають у зазначеному населеному пункті.

3. Порядок забезпечення добровільної пожежної охорони, права та обов'язки осіб, які є членами добровільної пожежної охорони, визначаються положенням про добровільну пожежну охорону, яке затверджується керівником суб'єкта господарювання чи органом місцевого самоврядування, що її утворив, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

4. Порядок функціонування добровільної пожежної охорони визначається Кабінетом Міністрів України.

5. З метою забезпечення добровільної пожежної охорони Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування і суб'єкти господарювання можуть надавати пожежно-рятувальним підрозділам у користування будинки, споруди, спеціальні службові приміщення, засоби зв'язку, пожежну техніку та інше необхідне майно, яке перебуває у комунальній власності, власності громадян - жителів цих населених пунктів (за їх згодою) та суб'єктів господарювання.

6. Фінансування і матеріально-технічне забезпечення добровільної пожежної охорони може здійснюватися також за рахунок членських внесків, дотацій, прибутку від власної господарської діяльності, прибутку від майна добровільної пожежної охорони, дивідендів, надходжень від страхових компаній, пожертвувань громадян і юридичних осіб, інших джерел, не заборонених законодавством.

Санкції за порушення вимог законодавства з питань техногенної та пожежної безпеки (Ст. 68)

1. Посадові особи центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, у разі порушення вимог законодавства з питань техногенної та пожежної безпеки, у тому числі невиконання їх законних вимог, зобов'язані застосовувати санкції, визначені законом.

2. У разі встановлення порушення вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки, що створює загрозу життю та здоров'ю людей, посадові особи центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки, звертаються до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення роботи підприємств, окремих виробництв, виробничих ділянок, агрегатів, експлуатації будівель, споруд, окремих приміщень, випуску та реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту у порядку, встановленому законом.

3. Приписи, постанови, розпорядження центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, щодо усунення порушень встановлених законодавством вимог з питань техногенної та пожежної безпеки можуть бути оскаржені до суду в установлений законом строк.

4. За шкоду, заподіяну юридичним та фізичним особам внаслідок правомірного застосування санкцій, центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, та його посадові особи відповідальності не несуть.

Підстави для видачі центральним органом виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки, приписів, постанов і розпоряджень (Ст. 69)

1. Посадові особи центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, у межах своїх повноважень видають відповідно приписи, розпорядження чи постанови:

1) з питань пожежної безпеки у разі:

- а) недотримання вимог пожежної безпеки, визначених цим Кодексом, іншими нормативно-правовими актами, стандартами, нормами і правилами;
 - б) порушення вимог пожежної безпеки, передбачених стандартами, нормами і правилами, під час будівництва приміщень, будівель та споруд виробничого призначення;
 - в) випуску і реалізації вибухопожежонебезпечної продукції та продукції протипожежного призначення з відхиленням від стандартів чи технічних умов або без даних щодо відповідності такої продукції вимогам пожежної безпеки;
- 2) з питань техногенної безпеки у разі:
- а) невиконання вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань техногенної безпеки;
 - б) відсутності організаційно-розпорядчих документів щодо здійснення заходів з питань техногенної безпеки, які передбачені для суб'єкта господарювання;
 - в) непроведення в установленому порядку навчання персоналу суб'єкта господарювання діям у разі виникнення аварійних ситуацій та аварій;
 - г) нездійснення заходів щодо захисту персоналу від шкідливого впливу надзвичайних ситуацій;
 - г) непроведення ідентифікації та паспортизації потенційно небезпечного об'єкта;
 - д) відсутності декларації безпеки об'єкта підвищеної небезпеки;
 - е) відсутності на виробництвах, на яких застосовуються небезпечні речовини, паспортів (формулярів) на обладнання та апаратуру або систем із забезпечення їх безперебійної (безаварійної) роботи;
 - є) невідповідності кількості промислових засобів індивідуального захисту органів дихання від небезпечних хімічних речовин нормам забезпечення ними працівників суб'єкта господарювання, їх непридатності або відсутності, а також у разі порушення порядку зберігання таких засобів;
 - ж) порушення правил поводження з небезпечними речовинами;
 - з) відсутності плану локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єкті підвищеної небезпеки, а також відсутності розроблених відповідно до цього плану спеціальних заходів протиаварійного захисту;
 - и) відсутності об'єктових матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій або невідповідності їх затвердженим номенклатурам та обсягам;
 - і) відсутності або непридатності до використання засобів індивідуального захисту в осіб, які здійснюють обслуговування потенційно небезпечних об'єктів або об'єктів підвищеної небезпеки, а також в осіб, участь яких у ліквідації наслідків надзвичайної ситуації передбачена планом локалізації і ліквідації наслідків аварій;
 - ї) відсутності або несправності на об'єкті підвищеної небезпеки автоматизованої системи раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення;
 - й) відсутності на об'єкті підвищеної небезпеки диспетчерської служби або її неготовності до виконання покладених на неї завдань через відсутність відповідних документів, приладів, обладнання або засобів індивідуального захисту;

к) неготовності до використання за призначенням аварійно-рятувальної техніки, а також обладнання, призначеного для забезпечення безпеки суб'єктів господарювання;

л) неготовності осіб, які обслуговують потенційно небезпечні об'єкти та об'єкти підвищеної небезпеки, а також осіб, участь яких у ліквідації наслідків надзвичайної ситуації передбачена планом локалізації та ліквідації наслідків аварій до дій із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;

м) відсутності на об'єкті підвищеної небезпеки угоди про страхування цивільної відповідальності суб'єктів господарювання за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам та їхньому майну, іншим юридичним особам унаслідок надзвичайної ситуації, що спричинена пожежею, аварією, катастрофою або небезпечною подією;

н) порушення правил транспортування небезпечних речовин трубопровідним транспортом та порядку їх перевезення транспортними засобами;

о) проведення робіт з будівництва будинків та споруд, розміщення інших небезпечних об'єктів, інженерних і транспортних комунікацій, які порушують встановлений законодавством з питань техногенної безпеки порядок їх проведення або проведення яких створює загрозу безпеці населення, суб'єктам господарювання, обладнанню та майну, що в них перебувають.

Підстави для зупинення роботи підприємств, об'єктів, окремих виробництв, цехів, дільниць, експлуатації машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів (Ст. 70)

1. Підставою для звернення центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення роботи підприємств, об'єктів, окремих виробництв, цехів, дільниць, експлуатації машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів є:

1) недотримання вимог пожежної безпеки, визначених цим Кодексом, іншими нормативно-правовими актами, стандартами, нормами і правилами;

2) порушення вимог пожежної безпеки, передбачених стандартами, нормами і правилами, під час будівництва приміщень, будівель та споруд виробничого призначення;

3) випуск і реалізація вибухопожежонебезпечної продукції та продукції протипожежного призначення з відхиленням від стандартів чи технічних умов або без даних щодо відповідності такої продукції вимогам пожежної безпеки;

4) нездійснення заходів щодо захисту персоналу від шкідливого впливу ймовірних надзвичайних ситуацій;

5) відсутність на виробництвах, на яких застосовуються небезпечні речовини, паспортів (формулярів) на обладнання та апаратуру або систем із забезпечення їх безперебійної (безаварійної) роботи;

6) невідповідність кількості засобів індивідуального захисту органів дихання від небезпечних хімічних речовин нормам забезпечення ними працівників суб'єкта господарювання, їх непридатність або відсутність;

7) порушення правил поведінки з небезпечними речовинами;

8) відсутність або непридатність до використання засобів індивідуального захисту в осіб, які здійснюють обслуговування потенційно небезпечних об'єктів або об'єктів підвищеної небезпеки, а також в осіб, участь яких у ліквідації наслідків надзвичайної ситуації передбачена планом локалізації і ліквідації наслідків аварій;

9) відсутність на об'єкті підвищеної небезпеки диспетчерської служби або її неготовність до виконання покладених на неї завдань, у тому числі через відсутність відповідних документів, приладів, обладнання або засобів індивідуального захисту;

10) неготовність до використання за призначенням аварійно-рятувальної техніки, засобів цивільного захисту, а також обладнання, призначеного для забезпечення безпеки суб'єктів господарювання;

11) проведення робіт з будівництва будинків та споруд, розміщення інших небезпечних об'єктів, інженерних і транспортних комунікацій, які порушують встановлений законодавством з питань техногенної безпеки порядок їх проведення або проведення яких створює загрозу безпеці населення, суб'єктам господарювання, обладнанню та майну, що в них перебувають.

2. Повне або часткове зупинення роботи підприємств, об'єктів, окремих виробництв, цехів, дільниць, експлуатації машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, виконання робіт, надання послуг здійснюється виключно за рішенням адміністративного суду.

1.2. Кодекс України про адміністративні правопорушення (витяг)

Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки (Ст.

Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, а також використання пожежної техніки та засобів пожежогасіння не за призначенням - тягне за собою попередження або накладення штрафу на громадян від **0,5 до семи** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - **від двох до десяти** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Куріння тютюнових виробів у заборонених місцях (Ст. 175-1)

Куріння тютюнових виробів у місцях, де це заборонено законом, а також в інших місцях, визначених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради, неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, - тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Невиконання приписів та постанов посадових осіб органів державного пожежного нагляду (Ст. 188-8)

Невиконання приписів та постанов посадових осіб органів державного пожежного нагляду або створення перешкод для їх діяльності - тягне за собою попередження або накладення штрафу на громадян **від 0,5 до семи** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - **від двох до десяти** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

1.3. «Правила пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України»

Правила пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України затверджені наказом МОН України від 15.08.2016 р. № 974.

I. Загальні положення

1. Ці Правила розроблені відповідно до [підпункту 16](#) пункту 1 статті 18 Кодексу цивільного захисту України, [статті 26](#) Закону України “Про освіту” та [пункту 3](#) розділу I Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30 грудня 2014 року № 1417, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 05 березня 2015 року за № 252/26697 (далі - Правила пожежної безпеки), і поширюються на:

1) навчальні заклади всіх типів і форм власності, що належать до сфери управління МОН (дошкільні, загальноосвітні, позашкільні, професійно-технічні, вищі, заклади післядипломної освіти);

2) установи системи освіти України, що належать до сфери управління МОН (бібліотеки, навчально-методичні центри, кабінети тощо).

У навчально-виробничих майстернях, центрах підготовки навчальних закладів України діють правила пожежної безпеки відповідної галузі (авіаційні, морські, гірничодобувні вищі та професійно-технічні заклади тощо).

2. Ці Правила встановлюють загальні вимоги з пожежної безпеки до будівель, споруд, прилеглих до них територій, приміщень, іншого нерухомого майна, обладнання, устаткування навчальних закладів та установ системи освіти (далі - заклади та установи) незалежно від типів і форм власності, що належать до сфери управління МОН, і є обов’язковими для виконання вихованцями, учнями, студентами, курсантами, слухачами, стажистами, аспірантами, докторантами, керівниками, педагогічними, науковими, науково-педагогічними, технічними працівниками, спеціалістами і обслуговуючим персоналом цих закладів та установ (далі - учасники навчально-виховного процесу).

3. Забезпечення пожежної безпеки в організаціях, на підприємствах системи освіти України здійснюється згідно з [Правилами пожежної безпеки](#).

4. Пожежна безпека в закладах та установах забезпечується шляхом проведення організаційних і практичних заходів та використання технічних засобів, спрямованих на запобігання пожежам, забезпечення безпеки учасників навчально-виховного процесу, зниження можливих майнових втрат і зменшення негативних екологічних наслідків у разі їх виникнення, створення умов для успішного гасіння пожеж.

5. Забезпечення пожежної безпеки в закладах та установах покладається на їх власників або уповноважені ними органи, керівників (ректори, директори, начальники, завідувачі) (далі - керівники навчальних закладів та установ), керівників структурних підрозділів (факультети, кафедри, лабораторії, навчальні кабінети, цехи, склади, бібліотеки, архіви, майстерні тощо) відповідно до законодавства.

II. Організаційні заходи щодо забезпечення пожежної безпеки

1. Керівники закладів та установ з метою забезпечення протипожежного режиму зобов'язані:

визначити обов'язки посадових осіб щодо забезпечення пожежної безпеки, призначити відповідальних осіб за пожежну безпеку окремих будівель, споруд, приміщень, інженерного обладнання, а також за утримання та експлуатацію засобів протипожежного захисту, що мають бути передбачені у функціональних обов'язках, посадових інструкціях тощо;

забезпечити розробку і затвердити орієнтовний план евакуації учнів та вихованців у разі виникнення пожежі ([додаток 1](#)) та порядок оповіщення учасників навчально-виховного процесу, що встановлюють обов'язки і дії працівників на випадок виникнення пожежі. План евакуації та порядок евакуації повинні переглядатися один раз на три роки;

розробити та затвердити інструкцію, що визначає дії працівників закладу та установи щодо забезпечення безпечної та швидкої евакуації учасників навчально-виховного процесу, за якою не рідше одного разу на півроку (в установах сезонного типу - на початку кожної зміни) проводяться практичні тренування всіх працівників;

при розслідуванні нещасних випадків, що трапилися внаслідок пожежі в закладах та установах, керуватися [Порядком проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві](#), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 року № 1232, та [Положенням про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах](#), затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 31 серпня 2001 року № 616, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 28 грудня 2001 року за № 1093/6284 (зі змінами);

забезпечити своєчасне виконання заходів пожежної безпеки, запропонованих органами державного нагляду у сфері пожежної безпеки і органами державної виконавчої влади у межах їхньої компетенції.

2. У кожному закладі та установі наказом чи інструкцією встановлюється протипожежний режим, що містить порядок:

утримання шляхів евакуації;

застосування відкритого вогню;

використання побутових електронагрівальних приладів;
проведення тимчасових пожежонебезпечних робіт;
проїзду та стоянки транспортних засобів;
прибирання горючого пилу й відходів, зберігання промасленого спецодягу та ганчір'я, очищення елементів вентиляційних систем від горючих відкладень;
відключення від мережі електроживлення обладнання та вентиляційних систем у разі пожежі;

огляду, зачинення приміщень, будівель після закінчення занять і роботи закладів та установ;

проходження посадовими особами навчання та перевірки знань з питань пожежної безпеки, а також проведення з працівниками протипожежних інструктажів та занять з пожежно-технічного мінімуму з призначенням відповідальних за їх проведення;

організації експлуатації і обслуговування наявних засобів протипожежного захисту;

проведення планово-попереджувальних ремонтів та оглядів електроустановок, опалювального, вентиляційного, технологічного, а також навчального обладнання;

скликання у разі виникнення пожежі членів пожежно-рятувального підрозділу добровільної пожежної охорони, посадових осіб, відповідальних за пожежну безпеку, виклику вночі, у вихідні та святкові дні;

дій у разі виникнення пожежі: порядок і спосіб оповіщення учасників навчально-виховного процесу, послідовність їх евакуації, виклику пожежно-рятувальних підрозділів, зупинки технологічного та навчального устаткування, вимкнення електроустановок, ліфтів, застосування засобів пожежогасіння тощо.

При розробленні інструкції дій у разі виникнення (виявлення) пожежі слід керуватися [розділом VIII](#) Правил пожежної безпеки та [розділом VII](#) цих Правил.

3. Відповідно до цих Правил у кожному структурному підрозділі закладу та установи має бути розроблена інструкція щодо заходів пожежної безпеки. Інструкція розроблюється керівником структурного підрозділу, узгоджується з відповідальним за пожежну безпеку закладу та установи, затверджується керівником і розміщується у кожному приміщенні на видному місці. Інструкція має вивчатися під час проведення протипожежних інструктажів, проходження навчання з пожежно-технічного мінімуму, під час проведення виробничого навчання.

Для об'єктів з цілодобовим перебуванням учасників навчально-виховного процесу (дошкільні заклади, гуртожитки тощо) інструкції повинні передбачати також дії у нічний час.

4. Керівники закладів та установ зобов'язані:

- організувати вивчення цих Правил і забезпечити їх виконання;
- здійснювати контроль за дотриманням установленого протипожежного режиму всіма учасниками навчально-виховного процесу;

- вживати заходів щодо попередження пожежної небезпеки і усунення недоліків, що можуть її спричинити.

Особи, які не пройшли навчання, протипожежного інструктажу і перевірки знань з питань пожежної безпеки, до роботи не допускаються.

5. Усі заклади та установи перед початком навчального року (першої зміни для закладів та установ сезонного типу) мають бути прийняті відповідними комісіями, до складу яких входять представники органів державного нагляду у сфері пожежної безпеки.

6. З метою проведення заходів із запобігання виникненню пожеж та організації їх гасіння керівники закладів та установ (крім дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів) створюють добровільну пожежну охорону відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 17 липня 2013 року [№ 564](#) “Про затвердження Порядку функціонування добровільної пожежної охорони”.

8. У закладах та установах з цілодобовим перебуванням учнів/вихованців необхідно встановити чергування обслуговувального персоналу в нічний час без права сну протягом зміни. Приміщення для розміщення чергових має бути забезпечене телефонним зв'язком.

Черговий повинен бути забезпечений фільтрувальними пристроями для саморятування під час пожежі з розрахунку на максимальну кількість дітей та окремо для обслуговувального персоналу, комплектом ключів від дверей евакуаційних виходів та воріт, автомобільних в'їздів на територію закладу та установи.

У таких закладах та установах черговий зобов'язаний, заступаючи на чергування у вихідні та святкові дні, а також у вечірні і нічні години:

- перевірити наявність і стан систем протипожежного захисту (далі - СПЗ);
- пересвідчитися, що всі шляхи евакуації (коридори, сходові клітки, тамбури, фойє, холи, вестибюлі) не зашарашено, а двері евакуаційних виходів за необхідності можуть бути без перешкод відчинені;
- у разі виявлення порушення протипожежного режиму і несправностей, внаслідок яких виникнення пожежі, вжити заходів щодо їх усунення, а в разі потреби повідомити керівника або особу, що його заміщує;
- мати списки (журнали обліку) учнів, вихованців та працівників, які залишаються на ніч у закладі та установі, знати місця їх розміщення;
- постійно мати ручний електричний ліхтар.

9. У будівлях і спорудах, які мають два і більше поверхів, у разі одночасного перебування на поверсі понад 25 осіб мають бути розроблені і розміщені на видних місцях плани (схеми) евакуації на випадок пожежі.

10. Для працівників охорони (сторожі, вахтери тощо) необхідно розробити інструкцію, що визначає їхні обов'язки щодо контролю за дотриманням протипожежного режиму, огляду території і приміщень, порядок дій у разі

виявлення пожежі, спрацювання СПЗ, а також визначає, кого з посадових осіб мають викликати в нічний час у випадку виникнення пожежі.

III. Вимоги пожежної безпеки до утримання території, будівель, приміщень та споруд, евакуаційних шляхів і виходів

1. Території закладів та установ слід постійно утримувати в чистоті. Відходи палих матеріалів, опале листя і суху траву необхідно регулярно прибирати і вивозити з території у спеціально відведені місця.

2. Дороги, проїзди та проходи до будівель, споруд, пожежних вододжерел, а також підступи до пожежного інвентарю, обладнання та засобів пожежогасіння мають бути завжди вільними, утримуватися справними, взимку очищатися від снігу.

3. Протипожежні відстані між будівлями, спорудами, відкритими майданчиками для зберігання матеріалів, устаткування забороняється захаращувати, використовувати для складування матеріалів, устаткування, стоянки автотранспорту, встановлення тимчасових будівель і споруд.

4. Розводити багаття, спалювати сміття, користуватися відкритим вогнем на відстані не менше 30 м від будівель та споруд, викидати незагашене вугілля забороняється. В окремих випадках для приготування їжі на відкритому вогні дозволяється зменшувати відстань до 5 м за наявності спеціально обладнаного вогнища та огороження місця застосування відкритого вогню негорючими конструкціями на максимальну висоту можливого полум'я.

У всіх випадках забороняється залишати без догляду джерела відкритого вогню.

5. Забороняється тютюнопаління у приміщеннях закладів та установ.

6. Усі будівлі, приміщення та споруди закладів та установ повинні постійно утримуватися в чистоті.

7. Для всіх будівель та приміщень виробничого, складського призначення і лабораторій закладів та установ повинна бути визначена категорія щодо вибухо - пожежної та пожежної небезпеки, написи про такі відомості повинні розміщуватися на вхідних дверях ззовні та усередині приміщення.

8. У кожному приміщенні закладу та установи повинна бути розміщена табличка, на якій указано прізвище відповідального за пожежну безпеку, номер телефону найближчого пожежно-рятувального підрозділу, а також інструкція з пожежної безпеки.

9. Вимоги пожежної безпеки для будинків, приміщень, споруд, евакуаційних шляхів і виходів визначено у [пункті 2](#) розділу III Правил пожежної безпеки.

10. Під час перебування учасників навчально-виховного процесу в будівлях дозволяється двері евакуаційних виходів замикаати лише зсередини за допомогою запорів (засувів, крЮчків тощо), які легко (без ключів) відмикаються.

11. У приміщеннях, де перебувають діти, покриття повинно кріпитися до підлоги (крім дошкільних навчальних закладів) та мати помірну димоутворювальну здатність.

12. Будівлі закладів та установ повинні бути обладнані засобами оповіщення людей про пожежу. Для оповіщення можуть бути використані:

- внутрішня телефонна та радіотрансляційна мережі;
- спеціально змонтовані мережі мовлення;
- дзвінки та інші звукові сигнали.

13. Розміщення акумуляторних у будівлях, де перебувають діти, а також у підвальних і цокольних приміщеннях не дозволяється.

14. У будівлях закладів та установ не дозволяється:

- розміщувати людей у мансардних приміщеннях, а також на поверхах (будівлях), не забезпечених двома евакуаційними виходами;
- здійснювати перепланування приміщень без урахування будівельних норм і правил;

- установлювати ґрати та інші незнімні сонцезахисні, декоративні та архітектурні пристрої на вікнах приміщень, де перебувають учасники навчально-виховного процесу, сходових клітках, у коридорах, холах та вестибюлях. У разі необхідності встановлення на вікнах приміщень ґрат (кабінет інформатики, інші приміщення з обладнанням, що має матеріальну цінність), вони повинні розкриватися, розсуватися або зніматися, під час перебування в цих приміщеннях людей ґрати мають бути відчиненими;

- знімати дверні полотна в отворах, що з'єднують коридори зі сходовими клітками, та двері евакуаційних виходів;

- застосовувати з метою опалення нестандартні (саморобні) нагрівальні пристрої;

- використовувати електроплитки, кип'ятильники, електрочайники, газові плити тощо для приготування їжі, за винятком спеціально обладнаних приміщень;

- захарашувати шляхи евакуації;

- установлювати дзеркала та влаштовувати фальшиві двері на шляхах евакуації;

- влаштовувати на шляхах евакуації пороги, виступи, турнікети, розсувні, підйомні двері та інші пристрої, що перешкоджають евакуації людей;

- здійснювати вогневі, електрогазозварювальні та інші види пожежонебезпечних робіт у будівлях у разі наявності в їх приміщеннях людей;

- застосовувати для освітлення свічки, газові лампи і ліхтарі;

- здійснювати відігрівання труб системи опалення, водопостачання, каналізації тощо із застосуванням відкритого вогню (з цією метою використовують гарячу воду, пару чи нагрітий пісок);

- зберігати на робочих місцях, у шафах та залишати в кишенях спецодягу використані обтиральні матеріали;

- залишати без нагляду ввімкнені в мережу електроприлади.

15. Вогневі та зварювальні роботи можуть виконуватися тільки з письмового дозволу керівника закладу та установи з оформленням наряду-допуску. Ці роботи мають проводитися згідно з вимогами правил пожежної безпеки під час проведення зварювальних та інших вогневих робіт і [розділу VII](#) Правил пожежної безпеки.

16. Користуватися прасками в закладах та установах дозволяється лише в спеціально відведених приміщеннях під наглядом працівника закладу та установи.

17. Усі будівлі і приміщення закладів та установ мають бути забезпечені первинними засобами пожежогасіння.

18. Після закінчення занять у групах, класах, кабінетах, лабораторіях, аудиторіях, майстернях, інших приміщеннях вихователі, учителі, викладачі, лаборанти, майстри виробничого навчання та інші працівники закладу або установи повинні оглянути приміщення, усунути виявлені недоліки і зачинити приміщення, знеструмивши електромережу.

IV. Загальні вимоги пожежної безпеки до інженерного обладнання

1. Системи опалення, вентиляції та установки кондиціонування повітря повинні відповідати вимогам ДБН В.2.5-67:2013 “Опалення, вентиляція та кондиціонування” (далі - ДБН В.2.5-67:2013).

2. Перед початком опалювального сезону теплові мережі, котли, калориферні установки, печі та інші прилади опалювання, котельні закладів та установ повинні бути ретельно перевірені та відремонтовані. Результати перевірок фіксуються у спеціальному журналі із зазначенням дати, прізвища особи, яка здійснювала перевірку, та її підпису. Несправні опалювальні прилади до експлуатації не допускаються.

3. Експлуатація холодильного обладнання та побутових кондиціонерів здійснюється згідно з [пунктом 2](#) розділу IV Правил пожежної безпеки та вимог інструкції виробника.

4. Повітрянагрівальні і опалювальні прилади закладів та установ повинні розміщуватися так, щоб до них був забезпечений вільний доступ для огляду й очищення.

V. Електроустановки

1. Електричні мережі та електрообладнання, що використовуються у закладах та установах, та їх експлуатація повинні відповідати вимогам Правил улаштування електроустановок (далі - ПУЕ) та [Правил технічної експлуатації електроустановок споживачів](#), затверджених наказом Міністерства палива та енергетики України від 25 липня 2006 року № 258, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 25 жовтня 2006 року за № 1143/13017 (зі змінами) (далі - ПТЕ), [Правил безпечної експлуатації електроустановок споживачів](#), затверджених наказом Комітету по нагляду за охороною праці Міністерства праці та соціальної політики України від 09 січня 1998 року № 4, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 10 лютого 1998 року за № 93/2533.

2. Керівники закладів та установ зобов'язані забезпечити своєчасне обслуговування та технічну експлуатацію електрообладнання і електромереж, проведення профілактичних оглядів, планово-попереджувальних ремонтів відповідно до вимог документів, зазначених у [пункті 1](#) розділу V цих Правил, та своєчасно усувати виявлені недоліки.

3. Усі роботи в закладах та установах повинні проводитися на справному електрообладнанні (ізоляція електропроводки, пускачі, штепселі, розетки, вимикачі та інша апаратура, заземлення, занулення тощо).

4. Улаштування та експлуатація тимчасових електромереж у навчальних закладах та установах забороняються. Винятком можуть бути тимчасові електромережі, які живлять ілюмінаційні установки, а також електропроводки в місцях проведення будівельних, тимчасових ремонтно-монтажних і аварійних робіт.

5. Експлуатація електроустановок та освітлювальної електромережі закладів та установ має відповідати вимогам пункту 1 розділу IV Правил пожежної безпеки.

6. Під час експлуатації електроустановок у закладах та установах не дозволяється використовувати електроапаратуру та електроприлади в умовах, що не передбачені заводом-виготовлювачем.

7. У всіх приміщеннях (незалежно від їх призначення), які після закінчення робіт замикаються і не контролюються черговим персоналом, з усіх електроустановок та електроприладів, а також з мереж їх живлення повинна бути відключена напруга (за винятком чергового освітлення, протипожежних та охоронних установок, а також установок, що за вимогами технології працюють цілодобово).

8. Не дозволяється застосування електронагрівальних приладів у пожежонебезпечних зонах складських приміщень, у будівлях архівів, музеїв, бібліотек, гардеробних тощо.

VI. Вимоги до утримання технічних засобів протипожежного захисту

1. Кожний заклад та установа мають бути забезпечені зовнішнім і внутрішнім протипожежним водопостачанням згідно з вимогами будівельних норм (ДБН В.2.5-74:2013 “Водопостачання. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування” та ДБН В.2.5-64:2012 “Внутрішній водопровід та каналізація. Частина I. Проектування. Частина II. Будівництво”).

8. Усі будівлі закладів та установ мають бути забезпечені первинними засобами пожежогасіння: вогнегасниками, ящиками з піском, бочками з водою, покривалами з негорючого теплоізоляційного матеріалу, пожежними відрами, совковими лопатами, іншим пожежним інструментом.

Заклади та установи мають бути забезпечені первинними засобами пожежогасіння згідно з [Типовими нормами належності вогнегасників](#), затвердженими наказом Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 02 квітня 2004 року № 151, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 29 квітня 2004 року за № 554/9153 (далі - Типові норми належності вогнегасників).

9. Розміщення та експлуатація вогнегасників повинна відповідати вимогам [Правил експлуатації вогнегасників](#), затверджених наказом Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків

Чорнобильської катастрофи від 02 квітня 2004 року № 152, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 29 квітня 2004 року за № 555/9154, і ДСТУ 4297-2004 «Технічне обслуговування вогнегасників. Загальні технічні вимоги».

Місця розміщення первинних засобів пожежогасіння мають зазначатися у планах евакуації. Зовнішнє оформлення і вказівні знаки для визначення місць первинних засобів пожежогасіння мають відповідати вимогам ДСТУ ISO 6309:2007 “Протипожежний захист. Знаки безпеки. Форма та колір” (ISO 6309:1987, IDT) та ГОСТ 12.4.026-76 “ССБТ. Цвета сигнальные и знаки безопасности”. Знаки мають бути розміщені на видних місцях на висоті 2 - 2,5 м від рівня підлоги як усередині, так і поза приміщенням (за потреби).

10. Розміщення вогнегасників, пожежних щитів (стендів), інших первинних засобів пожежогасіння здійснюється згідно з [пунктом 3](#) розділу V Правил пожежної безпеки.

Стенди або пожежні щити слід установлювати в приміщеннях на видних та легкодоступних місцях якомога ближче до виходу із приміщення.

11. Вогнегасники повинні встановлюватися у легкодоступних та видних місцях, а також у пожежонебезпечних місцях, де найбільш вірогідна поява осередків пожежі. При цьому необхідно забезпечити їх захист від потрапляння прямих сонячних променів та дії опалювальних і нагрівальних приладів.

12. Вогнегасники, які розміщуються поза приміщенням або в неопалювальних приміщеннях і не призначені для експлуатації при мінусовій температурі, слід знімати на період холодів. У цьому разі на пожежних щитах і стендах має бути інформація про місце розміщення найближчого вогнегасника.

13. На період перезарядки і технічного обслуговування вогнегасників, пов'язаного з їхнім ремонтом, на заміну мають бути встановлені вогнегасники з резервного фонду.

15. Контроль за зберіганням, вмістом і постійною готовністю до дії первинних засобів пожежогасіння здійснюється особами, призначеними наказом керівника закладу та установи.

16. Учасники навчально-виховного процесу (крім вихованців дошкільних навчальних закладів та учнів початкових шкіл) повинні знати місця, де розміщені первинні засоби пожежогасіння, і вміти користуватися ними у разі виникнення пожежі чи загоряння.

17. Використання первинних засобів пожежогасіння для господарських та інших потреб, не пов'язаних з гасінням пожеж, не дозволяється.

VII. Порядок дій у разі виникнення пожежі

1. У разі виникнення пожежі дії працівників закладів та установ мають бути спрямовані на створення безпеки людей, в першу чергу дітей, їх евакуацію та рятування.

2. У випадку виникнення пожежі в закладах та установах з цілодобовим перебуванням дітей необхідно керуватися [Порядком спільних дій на випадок](#)

виникнення надзвичайних ситуацій та пожеж в організаціях, установах і закладах з цілодобовим перебуванням людей, затвердженим наказом Міністерства надзвичайних ситуацій України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31 липня 2012 року № 1061/468/587/865, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 20 серпня 2012 року за № 1396/21708 (далі - Порядок спільних дій).

3. Працівник закладу та установи, який виявив пожежу або її ознаки (задимлення, запах горіння або тління різних матеріалів, різке підвищення температури в приміщенні тощо), зобов'язаний:

- негайно повідомити про це за телефоном до найближчого пожежно-рятувального підрозділу (при цьому слід чітко назвати місцезнаходження об'єкта, місце виникнення пожежі, а також свою посаду та прізвище);

- задіяти систему оповіщення людей про пожежу; розпочати самому і залучити інших осіб до евакуації людей з будівлі до безпечного місця згідно з планом евакуації;

- сповістити про пожежу керівника закладу та установи або особу, що його заміщує;

- організувати зустріч пожежно-рятувальних підрозділів, вжити заходів щодо гасіння пожежі наявними в закладі та установі засобами пожежогасіння.

4. Керівник закладу та установи або особа, яка його заміщує, що прибув на місце пожежі, зобов'язаний:

- перевірити, чи повідомлено пожежно-рятувальний підрозділ про виникнення пожежі;

- здійснювати керівництво евакуацією людей та гасінням пожежі до прибуття пожежно-рятувальних підрозділів. У разі загрози для життя людей негайно організувати їх рятування, використовуючи для цього всі наявні сили і засоби;

- організувати перевірку наявності всіх учасників навчально-виховного процесу, евакуйованих з будівлі, за списками і журналами обліку навчальних занять;

- виділити для зустрічі пожежно-рятувальних підрозділів особу, яка добре знає розміщення під'їзних шляхів та водо джерел;

- перевірити включення в роботу СПЗ;

- вилучити з небезпечної зони всіх працівників та інших осіб, не зайнятих евакуацією людей та ліквідацією пожежі;

- у разі потреби викликати до місця пожежі медичну та інші служби;

- припинити всі роботи, не пов'язані з заходами щодо ліквідації пожежі;

- організувати відключення мереж електро- і газопостачання, систем вентиляції та кондиціонування повітря і здійснення інших заходів, що сприяють запобіганню поширенню пожежі;

- організувати евакуацію матеріальних цінностей із небезпечної зони, визначити місця їх складування і забезпечити в разі потреби їх охорону;

інформувати керівника пожежно-рятувального підрозділу про наявність людей у будівлі.

5. Під час проведення евакуації та гасіння пожежі необхідно:

- з урахуванням обстановки, що склалася, визначити найбезпечніші евакуаційні шляхи і виходи до безпечної зони у найкоротший строк;

- ліквідувати умови, які сприяють виникненню паніки. З цією метою працівникам закладів та установ не можна залишати дітей без нагляду з моменту виявлення пожежі та до її ліквідації;

- евакуацію людей слід починати з приміщення, у якому виникла пожежа, і суміжних з ним приміщень, яким загрожує небезпека поширення вогню і продуктів горіння. Дітей молодшого віку і хворих слід евакуювати в першу чергу;

- у зимовий час на розсуд осіб, які здійснюють евакуацію, діти старших вікових груп можуть заздалегідь одягтися або взяти теплий одяг із собою, а дітей молодшого віку слід виводити або виносити, загорнувши в ковдри або інші теплі речі;

- ретельно перевірити всі приміщення, щоб унеможливити перебування у небезпечній зоні дітей;

- виставляти пости безпеки на входах у будівлі, щоб унеможливити повернення дітей і працівників до будівлі, де виникла пожежа;

- у разі гасіння слід намагатися у першу чергу забезпечити сприятливі умови для безпечної евакуації людей;

- з метою запобігання поширенню вогню, диму утримуватися від відчинення вікон і дверей, а також від розбивання скла.

Залишаючи приміщення або будівлі, що постраждали від пожежі, потрібно зачинити за собою всі двері і вікна.

VIII. Вимоги пожежної безпеки до приміщень різного призначення, що належать до системи освіти України

1. Вимоги пожежної безпеки до навчальних та навчально-виробничих приміщень (класи, кабінети, аудиторії, лабораторії, навчально-виробничі майстерні тощо):

- 1) у будівлях дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів групи та класи дітей молодшого віку слід розміщувати на нижніх поверхах;

- 2) у навчальних та навчально-виробничих приміщеннях слід розміщувати лише потрібні для забезпечення навчального процесу прилади, моделі, приладдя, посібники, транспаранти тощо (навчально-наочні засоби), які необхідно зберігати у шафах, на стелажах або стаціонарно встановлених стояках;

- 3) у навчальних та навчально-виробничих приміщеннях зберігаються тільки ті навчально-наочні посібники та навчальне обладнання, проводяться тільки ті досліди та роботи, які передбачені переліками та навчальними програмами;

4) після закінчення занять усі пожежо-, вибухонебезпечні речовини та матеріали повинні бути вилучені з класів, кабінетів, майстерень у спеціально виділені та обладнані приміщення;

5) усі учасники навчально-виховного процесу зобов'язані знати пожежонебезпечні властивості застосовуваних хімічних реактивів і речовин, засоби їх гасіння та дотримуватися заходів безпеки під час роботи з ними;

6) у навчальних і наукових лабораторіях, навчально-виробничих майстернях, де застосовуються ЛЗР та ГР, газу, необхідно дотримуватися вимог Правил безпеки під час проведення навчально-виховного процесу в кабінетах (лабораторіях) фізики та хімії загальноосвітніх навчальних закладів, затверджених наказом Міністерства надзвичайних ситуацій України від 16 липня 2012 року № 992, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 03 серпня 2012 року за № 1332/21644, та Правил охорони праці під час роботи в хімічних лабораторіях, затверджених наказом Міністерства надзвичайних ситуацій від 11 вересня 2012 року № 1192, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 25 вересня 2012 року за № 1648/21960;

7) усі роботи, пов'язані із застосуванням ЛЗР та ГР, а також з виділенням токсичних або пожежо- вибухонебезпечних газів і парів, слід виконувати відповідно до підпункту 1.7 пункту 1 розділу VI Правил пожежної безпеки;

8) у приміщеннях лабораторій та навчально-виробничих майстерень не дозволяється:

- залишати без нагляду робоче місце, запалені пальники та інші нагрівальні прилади;

- зберігати будь-які речовини, пожежонебезпечні властивості яких не досліджені;

- виливати відпрацьовані легкозаймисті та горючі рідини в каналізацію;

- застосовувати відкритий вогонь, проводити зварювальні роботи відповідно до навчальних планів і програм дозволяється у спеціалізованих майстернях з дотриманням вимог пожежної безпеки відповідно до пункту 1 розділу VII Правил пожежної безпеки;

9) обтиральний матеріал для робіт у навчально-виробничих майстернях навчальних закладів слід зберігати в спеціальних металевих ящиках. Використаний обтиральний матеріал, стружки слід прибирати після занять наприкінці кожного дня.

2. Вимоги пожежної безпеки до адміністративних приміщень:

1) забезпечення пожежної безпеки в адміністративних приміщеннях здійснюється відповідно до розділу III цих Правил;

2) усі двері евакуаційних та інших виходів повинні завжди утримуватися у справному стані, відчинятися у напрямку виходу людей із приміщення (будівлі);

3) користуватися електронагрівачами в адміністративних приміщеннях не дозволяється;

4) кошики та ящики для паперу слід регулярно спорожняти, а сміття виносити за межі будівлі в спеціально відведені місця.

3. Вимоги пожежної безпеки до обчислювальних центрів, комп'ютерних класів:

1) забезпечення пожежної безпеки для обчислювальних центрів, комп'ютерних класів здійснюється відповідно до вимог Правил охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин, затверджених наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 26 березня 2010 року № 65, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 19 квітня 2010 року за № 293/17588 (НПАОП 0.00-1.28-10);

2) усі приміщення обчислювальних центрів, комп'ютерних класів мають бути обладнані СПЗ;

3) електроживлення електронно-обчислювальних машин повинно мати автоматичне блокування відключення електроенергії на випадок зупинки системи охолодження та кондиціонування;

4) система вентиляції обчислювальних центрів, комп'ютерних класів повинна бути обладнана блокувальним пристроєм, який забезпечує її відключення на випадок пожежі.

4. Вимоги пожежної безпеки до конференц-залів, лекторіїв, актових залів та інших приміщень для проведення культурно-масових заходів:

1) відповідальними за забезпечення пожежної безпеки під час проведення культурно-масових заходів (вечорів, спектаклів, концертів, кіносеансів, новорічних ялинок тощо) є керівники закладів та установ;

2) приміщення, в яких проводяться масові заходи, повинні мати не менше двох евакуаційних виходів, які необхідно постійно утримувати в справному стані;

3) перед початком культурно-масових заходів керівник установи та закладу наказом призначає відповідальних осіб за пожежну безпеку, які повинні ретельно перевірити всі приміщення, евакуаційні шляхи і виходи на відповідність їх вимогам пожежної безпеки, а також переконатися у наявності і справному стані СПЗ. Усі виявлені недоліки мають бути усунені до початку культурно-масового заходу;

4) під час проведення культурно-масового заходу з дітьми мають бути черговий викладач, класні керівники або вихователі. Ці посадові особи повинні бути проінструктовані про заходи пожежної безпеки і порядок евакуації дітей у разі виникнення пожежі та зобов'язані забезпечити дотримання вимог пожежної безпеки під час проведення культурно-масового заходу;

5) організація та умови проведення культурно-масових заходів мають відповідати вимогам пункту 2 розділу VI Правил пожежної безпеки;

6) розміщення крісел у залах для глядачів здійснюється відповідно до вимог ДБН В.2.2-16-2005 "Культурно-видовищні та дозвіллеві заклади". За місткості залів не більше 200 місць допускається передбачати встановлення крісел, стільців і лав чи їх ланок без кріплення до підлоги, за умови з'єднання їх у рядах між собою;

7) у приміщеннях для культурно-масових заходів килими та килимові покриття повинні кріпитися до підлоги і бути помірно небезпечними щодо токсичності продуктів горіння, мати помірну димоутворювальну здатність;

8) проведення занять, репетицій, спектаклів і концертів, а також демонстрація кінофільмів у культурно-видовищних приміщеннях закладів або установ дозволяється за умови виконання вимог пункту 2 розділу VI Правил пожежної безпеки;

9) під час проведення новорічних вечорів ялинка має встановлюватися на стійкій основі з таким розрахунком, щоб не утруднювався вихід з приміщення;

за відсутності в закладі та установі електричного освітлення або його відключення новорічні вистави та інші культурно-масові заходи слід проводити у денний час;

10) дозволяється застосовувати гірлянди та інші прикраси промислового виробництва для ялинки за наявності паспорта або сертифіката відповідності на них;

11) підключення гірлянд до мережі необхідно виконувати тільки за допомогою штепсельних з'єднань;

у разі виявлення несправності в ілюмінації її слід негайно вимкнути і не вмикати до усунення несправностей;

12) під час оформлення ялинки не дозволяється застосовувати для ілюмінації ялинки свічки.

5. Вимоги пожежної безпеки до гуртожитків, готелів та будинків підвищеної поверховості:

1) відповідальними за протипожежний стан гуртожитків, готелів та будинків підвищеної поверховості, які знаходяться на балансі закладів та установ (далі - житлові будівлі) є особи, які визначені наказом керівника навчального закладу та установи;

2) громадяни, які селяться в житлові будівлі, повинні бути ознайомлені з правилами пожежної безпеки;

3) у всіх кімнатах житлових будівель слід розмістити на видних місцях: схематичний план евакуації з кожного поверху із зазначенням номера кімнати, найкоротшого шляху евакуації та пам'ятку щодо дій на випадок виникнення пожежі для мешканців;

пам'ятку щодо дотримання вимог правил пожежної безпеки для тих, хто проживає в кімнаті;

4) у житлових будівлях, де проживають іноземні студенти, пам'ятки щодо правил пожежної безпеки і поведінки людей на випадок виникнення пожежі повинні бути виконані українською та англійською мовами;

5) житлові будівлі з кількістю місць для проживання 50 і більше повинні бути обладнані гучномовними пристроями оповіщення людей про виникнення пожежі і порядок їх евакуації. З цією метою можна використати наявні радіотрансляційні мережі, диспетчерський зв'язок, електричні дзвоники тощо;

б) черговий персонал готелів, гуртожитків з кількістю місць для проживання 50 осіб і більше, а також їх мешканці повинні бути забезпечені індивідуальними засобами захисту органів дихання для організації евакуації в разі виникнення пожежі.

6. Вимоги пожежної безпеки до бібліотек, архівів, музеїв, виставок:

1) приміщення бібліотек, архівів, сховищ, музеїв, виставок тощо (далі - сховища) належать до об'єктів підвищеної пожежонебезпеки. У зв'язку з цим усі працівники повинні бути ознайомлені з правилами пожежної безпеки;

2) забезпечення пожежної безпеки в приміщеннях бібліотек здійснюється відповідно до пункту 2 розділу IV Правил охорони праці для працівників бібліотек, затверджених наказом Міністерства надзвичайних ситуацій України від 12 грудня 2012 року № 1398, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 03 січня 2013 року за № 41/22573;

3) сховища слід обладнувати СПЗ, за відсутності у приміщеннях сховищ вікон дозволяється обладнання цих приміщень системою димовидалення;

4) влаштування безшумної підлоги та звукоізоляції із застосуванням синтетичних матеріалів допускається тільки за умови використання нетоксичних матеріалів на негорючій основі та узгодження їх застосування з органами державного нагляду у сфері пожежної безпеки;

5) усі легкозаймісті експонати слід розміщувати у вітринах із непошкодженим склом;

б) стелажі у сховищах повинні виготовлятися із негорючих матеріалів;

стелажі, вітрини та стенди, які виконані із горючих матеріалів, повинні оброблятися вогнезахисною речовиною, якщо це допускається за умови зберігання експонатів;

7) у будівлях сховищ не дозволяється:

тютюнопаління, а також застосування відкритого вогню (факелів, свічок, сірників тощо);

зберігання та використання мікрофільмів на горючій плівці, усі мікрофільми необхідно зберігати в коробках із негорючих матеріалів у металевих шафах;

захарщення проходів між стелажми, зберігання книг поблизу опалювальних приладів;

8) територія сховищ у нічний час повинна бути освітлена;

9) здавати в оренду приміщення сховищ іншим організаціям без дозволу органів державного нагляду у сфері пожежної безпеки не дозволяється;

10) кожне приміщення сховищ повинно мати план евакуації на випадок виникнення пожежі та інструкцію про порядок дій під час пожежі, а у музеях, галереях, виставкових залах на додаток до плану евакуації людей повинен бути опрацьований план евакуації експонатів та інших цінностей на випадок пожежі.

7. Вимоги пожежної безпеки до матеріальних складів та баз загального призначення:

- 1) у кожному складському приміщенні повинні зберігатися однорідні типи продукції залежно від їх характеру і призначення;
- 2) на зовнішньому боці вхідних дверей до складу повинна бути вивішена табличка, на якій вказано прізвище особи, відповідальної за протипожежний стан, категорія приміщення;
- 3) у приміщенні складу повинна бути інструкція, яка визначає основні вимоги правил пожежної безпеки та дії обслуговувального персоналу складу на випадок пожежі;

4) на матеріальних складах і базах загального призначення необхідно дотримуватися вимог підпункту 9.1 пункту 9 розділу VI Правил пожежної безпеки.

8. Вимоги пожежної безпеки до складів та складських приміщень:

1) усі заклади та установи, у яких проводяться роботи з використанням ЛЗР та ГР, горючих газів та хімічних речовин, повинні мати спеціально обладнані склади;

2) на складах ЛЗР та ГР необхідно дотримуватися вимог пожежної безпеки згідно з підпунктом 9.2 пункту 9 розділу VI Правил пожежної безпеки;

3) для розливання ЛЗР та ГР повинен бути передбачений ізольований майданчик (приміщення), обладнаний відповідними пристосуваннями для виконання цих робіт;

4) відпускати споживачам ЛЗР та ГР дозволяється лише за допомогою сифона або насоса в спеціальну тару з кришками (пробками), які щільно закриваються. Відпуск ЛЗР та ГР у скляні та поліетиленові посудини не дозволяється.

9. На складах, де зберігаються балони з газами, необхідно дотримуватися вимог підпункту 9.3 пункту 9 розділу VI Правил пожежної безпеки.

10. На складах хімічних речовин згідно з підпунктом 9.4 пункту 9 розділу VI Правил пожежної безпеки:

має бути розроблений план розміщення їх із зазначенням найбільш характерних властивостей (“Вогненебезпечні”, “Отруйні”, “Токсичні” тощо);

зберігання хімічних речовин здійснюється в закритих сухих приміщеннях або під навісами в тарі залежно від їх фізико-хімічних, пожежонебезпечних властивостей та кліматичних умов;

усі хімічні речовини слід зберігати відповідно до існуючих для них спеціальних правил;

посудини з рідкими хімічними речовинами дозволяється зберігати лише в плетених кошиках, дерев’яних ящиках тощо.

IX. Навчання з питань пожежної безпеки в навчальних закладах та установах системи освіти України

1. Навчання та перевірка знань з питань пожежної безпеки працівників навчальних закладів та установ проводяться відповідно до Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, затвердженого постановою

Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 444 (далі - Порядок здійснення навчання населення), Порядку затвердження програм навчання посадових осіб з питань пожежної безпеки, організації та контролю їх виконання, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 вересня 2014 року № 935, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 07 жовтня 2014 року за № 1204/25981 (далі - Порядок затвердження програм навчання посадових осіб), Порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 вересня 2014 року № 934, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 жовтня 2014 року за № 1200/25977 (далі - Порядок організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань).

У закладах та установах із чисельністю працівників 50 і менше осіб навчання з питань пожежної безпеки може здійснюватися шляхом проведення інструктажів за програмою загальної підготовки працівників, які проводяться посадовими особами з питань цивільного захисту, призначеними в межах штатної чисельності закладу та установи.

2. Навчання з пожежної та техногенної безпеки з вихованцями, учнями, студентами, курсантами, слухачами в закладах проводиться відповідно до Порядку здійснення навчання населення та законодавства України у сфері освіти.

3. Усі працівники під час прийняття на роботу повинні проходити інструктажі з питань цивільного захисту, пожежної безпеки та дій у надзвичайних ситуаціях за місцем роботи відповідно до Порядку здійснення навчання населення.

4. Інструктажі з питань пожежної безпеки проводяться у порядку, визначеному закладу та установи відповідно до вимог нормативно-правових актів у сфері цивільного захисту.

5. Особи, яких приймають на роботу, пов'язану з підвищеною пожежною небезпекою, на початку керівником

самостійного виконання роботи, повинні пройти спеціальне навчання відповідно до Порядку здійснення навчання населення, Порядку спільних дій, Порядку затвердження програм навчання посадових осіб, Порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань.

6. Особи, які суміщують професії (роботи), навчаються або інструктуються, як за основною так і за сумісною професією.

7. Організація своєчасного і якісного проведення навчання, інструктажів та перевірки знань з питань пожежної безпеки в закладі та установі покладається на його керівника, а в структурному підрозділі (кафедра, лабораторія, дільниця, цех тощо) - на керівника відповідного підрозділу.

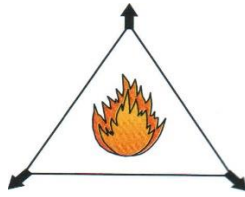
8. Проходження працівниками навчання, інструктажів та перевірки знань з питань пожежної безпеки визначається наказом керівника закладу та установи.

. Поняття про горіння та небезпечні фактори пожежі

2.1. Горіння речовин та матеріалів

Горіння — це комплекс фізико-хімічних перетворень, які швидко протікають самоприскорюються та супроводжуються виділенням тепла, світла та диму. Горіння виникає у тому випадку, якщо є горюча речовина, окиснювач та джерело запалювання.

Окиснювач (O_2)

Горюча речовина (ГР)

- ГГ – горючі гази,
- ЛЗР – легкозаймисті рідини (температура спалаху до $61^{\circ}C$),
- ГР – горючі рідини (температура спалаху понад $61^{\circ}C$),
- ТГР – тверді горючі речовини,
- ГП – горючий пил.

Джерело запалювання (ДЗ)

- відкритий вогонь,
- сильно нагріті поверхні,
- іскри різного походження,
- теплові прояви електричного струму,
- хімічні, біологічні реакції,
- природні явища.

2.2. Основні джерела запалювання

2.2.1. Відкритий вогонь:

- ⤴ електрогазозварювання;
- ⤴ різання;
- ⤴ пайка;
- ⤴ варіння бітуму;
- ⤴ термічні і ковальські роботи.

2.2.2. Іскри:

- ▲ механічні – при обробці металів, ударах або падінні інструмента, терті деталей машин і устаткування, попаданні твердих часток у повітропроводи і на лопаті вентиляторів;
- ▲ електричні – при розмиканні-змиканні контактів, обертанні валів, коротких замиканнях, поганих з'єднаннях;
- ▲ статичної електрики – при використанні синтетичного або вовняного одягу, дрانتя, переливанні відкритим способом ЛЗР, ГР, русі рідин по трубопроводах, русі пасових передач.

2.2.3. Нагріті або розпечені поверхні:

- ▲ устаткування, трубопроводи, паропроводи, підшипники, при великих перехідних опорах або перевантаженні мереж.

2.2.4. Самозаймання:

а) хімічні реакції:

- ▲ з'єднання речовин, які реагують між собою з виділенням тепла, горіння, вибуху;

б) біологічні реакції:

- ▲ життєдіяльність організмів у вологих рослинних речовинах.

2.2.5. Фокусування сонячних променів:

- ▲ через скло (пляшки, банки та інше).

2.2.6. Природні явища:

- блискавки;
- виверження вулканів;
- землетруси.

Види горіння

Залежно від швидкості хімічної реакції та утворення горючої суміші горіння може відбуватися у вигляді:

тління – швидкість до кількох см/с;

горіння – швидкість до кількох м/с;

вибуху – швидкість кілька сотень м/с;

детонації – швидкість до декількох тисяч м/с.

Швидкість процесу горіння залежить від кількісних і якісних показників горючої суміші та імпульсу запалювання, які в процесі горіння можуть змінюватися або залишатися постійними.

Залежно від швидкості розповсюдження полум'я **горіння буває:**

дефлаграційне, що відбувається з дозвуковими швидкостями (від кількох см до декількох метрів за секунду);

детонаційне, що має надзвукові швидкості.

Горіння буває стійким тоді, коли воно не супроводжується підвищенням тиску. Підвищення тиску призводить до вибухового горіння. Реальні вибухи носять переважно дефлаграційний характер.

У процесі горіння розповсюдження полум'я посилює стиснення газу. Стиснення відбувається у вигляді слабких ударних хвиль. Кожна ударна хвиля проходить з більшою швидкістю, ніж попередня. Перед фронтом полум'я ударні хвилі з'єднуються в одну потужну хвилю. Така ударна хвиля призводить до сильного стиснення і розігрівання газу. З підвищенням температури в ударній хвилі виникає новий стійкий режим – детонація, який характеризується різким стрибком тиску до 20-30 кПа в точці утворення ударної хвилі і надзвуковими швидкостями.

Дозвукове горіння поділяється на **ламінарне** та **турбулентне**.

Ламінарне горіння характеризується пошаровим поширенням полум'я по свіжій горючій системі, **турбулентне** – змішуванням шарів потоку.

Горючі системи можуть бути хімічно однорідними і неоднорідними, внаслідок чого горіння буває:

гомогенним – це така горюча система, в якій горюча речовина рівномірно перемішана з повітрям (гази, пари, пил). Таке горіння називають ще кінетичним – це горіння заздалегідь підготовленої суміші.

гетерогенне або дифузійне – це процес горіння, який лімітується дифузією кисню у зону полум'я, коли речовини перебувають у різних агрегатних станах

Процес горіння може бути повним і неповним. При надмірній кількості кисню у повітрі горіння буде повним, при цьому утворюються продукти, які не можуть більше горіти – вуглекислий або сірчаний газ, пари води, азоту.

Неповне згорання відбувається при недостатній кількості кисню і супроводжується утворенням продуктів, які є вибухонебезпечними й токсичними –

оксид вуглецю, альдегіди, пари метилового спирту, ацетону, які при зміні умов горіння можуть самі спалахувати або чинити отруйну дію на організм людини.

3. Небезпечні чинники (фактори) пожежі та їх вплив на організм людини

Пожежа – це позарегламентний процес знищування або пошкодження вогнем майна, під час якого виникають чинники, небезпечні для живих істот і довкілля.

Пожежа супроводжується низкою характерних явищ (факторів), які створюють реальну небезпеку для життя і здоров'я людей.

Основними небезпечними для організму людини факторами, що супроводжують пожежу є:

- висока температура біля осередку пожежі;
- поступове зростання температури по всьому об'єму приміщення;
- токсичність продуктів горіння;
- втрата видимості в зоні задимлення;
- можливість руйнування будівельних конструкцій, конструктивних елементів в результаті дії високої температури.

Внаслідок впливу підвищеної температури люди можуть одержати опіки тіла, органів дихання та зору. Будівельні конструкції можуть втратити свою несучу здатність, обрушитися і, таким чином, травмувати людей чи призвести до летального результату.

Будь-яке горіння супроводжується виділенням диму.

Дим — це дисперсна система продуктів горіння і повітря, яка складається з газів, парів і розжарених мілких (10^{-5} ÷ 10^{-8} м) твердих часточок вуглецю, що не згоріли. Він викликає інтенсивне роздратування слизових оболонок органів дихання та зору. Крім того, оптична щільність диму така, що буквально через кілька хвилин після початку пожежі всередині будинку або приміщення, для людей, що там знаходяться, втрачається візуальний контакт із навколишнім простором, що значно ускладнює їхню безпечну евакуацію.

Ступінь прозорості диму залежить від його концентрації і розміру твердих часточок. Тверді часточки диму здатні як поглинати так і розсіювати світло. Тому дим на пожежі значно погіршує видимість, ускладнює обставини рятування людей і гасіння пожежі.

На практиці густину диму оцінюють по видимості предметів, на які направлений промінь світла ліхтаря з лампочкою потужністю 21 Вт. Якщо предмети видно на відстані від 6 до 12 м - дим слабкої густини. При видимості предметів на відстані від 3 до 6 м – дим середньої густини. А при видимості предметів до 3 м – дим густий.

В залежності від матеріалу, що горить, дим набуває певного кольору. По кольору диму можна встановити який основний матеріал горить на пожежі. Попередня візуальна оцінка диму може мати суттєвий вплив на організацію дій що до рятування людей і гасіння пожежі.

Внутрішнє протипожежне водопостачання

Внутрішнє протипожежне водопостачання здійснюється пожежними кран-комплектами, які встановлюються на висоті 1,35 м від підлоги всередині приміщень біля виходів, у коридорах, на сходових клітках. Кожний пожежний кран споряджається прогумованим рукавом та пожежним стволом. Довжина рукава — витрати води на зовнішнє пожежогасіння беруться в залежності від ступеня вогнестійкості будівель, їх об'єму, категорії пожежо- і вибухонебезпеки виробництва у межах від 10 до 40 л/с.

Рис.4. Внутрішній пожежний кран-комплект.

Пожежні кран-комплекти мають розміщуватись у вбудованих або навісних шафах, які мають отвори для провітрювання й пристосовані для опломбування та візуального їх огляду без розкривання. У шафах можуть розміщуватися вогнегасники.

На дверцятах пожежних шаф ззовні мають бути вказані (після літерного індексу "ПК") порядковий номер кран-комплекту та номер телефону 101, або 112 для виклику пожежної охорони.

Пожежні кран-комплекти мають бути справними й доступними для використання.

Для ефективної роботи пожежного кран-комплекту в разі пожежі необхідні зусилля щонайменше двох осіб. Для зручності присвоюємо їм номери 1 та 2 й визначимо порядок їхніх дій.

Номер 1 зриває пломбу й відчиняє шафу, номер 2 бере ствол і розмотує рукав у напрямку осередку пожежі.

Номер 1 відкриває кран і натискає на кнопку насоса-підвищувача (якщо вона є).

3. Номер 2 працює зі стволом.

. Автоматичні системи пожежогасіння

Система пожежогасіння (автоматична система пожежогасіння, АСПГ) – це

сукупність технічних засобів для автоматичного виявлення пожежі за допомогою сповіщувачів пожежної сигналізації й видачі світлового й звукового оповіщення, а також для керування подачею вогнегасної речовини на контрольованій площі в ручному, автоматичному й дистанційному режимі.

Найнадійнішими у вирішенні перелічених вище завдань є системи автоматичного пожежогасіння. На відміну від систем ручного пожежогасіння і систем, які знаходяться під управлінням оператора, дані системи приводяться в дію пожежною автоматикою за показами сповіщувачів. У свою чергу, це забезпечує оперативне гасіння вогнища загоряння без участі людини.

Автоматичні системи пожежогасіння забезпечують:

- цілодобовий контроль температури і наявності задимленості в приміщенні, що охороняється;
- спрацювання звукового та світлового оповіщення;
- подачу сигналу „Тривога” на централізований пульт пожежного спостереження;
- автоматичне закриття вогнезатримуючих клапанів і дверей;
- автоматичне включення систем димовидалення;
- автоматичну подачу вогнегасної речовини (ВР)
- оповіщення про подачу ВР

В якості вогнегасної речовини використовують: інертний газ - хладон, вуглекислий газ, піну (низької, середньої, високої кратності), вогнегасні порошки, аерозолі і воду.

Автоматичні системи пожежогасіння поділяються на:

- водяні;
- пінні;
- водо-пінні (вода з піноутворювачами);
- порошкові (порошки спеціального хімічного складу);
- газові (СО₂, аргон, азот, хладони);
- аерозольні;
- комбіновані.

Системи газового пожежогасіння

Системи газового пожежогасіння представляють собою балони із запірно-пусковим пристроєм для зберігання і випуску вогнегасних газових сумішей. У якості газової вогнегасної речовини використовується речовина, яка при гасінні полум'я знаходиться в газоподібному стані. Пуск у такого модуля може бути механічним, електричним, пневматичним або утворювати їх комбінацію. Автоматичні системи газового пожежогасіння призначені для створення захисного середовища. Гасіння пожежі здійснюється заповненням приміщення вогнегасною газовою сумішшю. Застосовується об'ємний або локально-об'ємний спосіб гасіння. Принцип дії систем заснований на зниженні концентрації кисню, за рахунок надходження в зону реакції негорючого газу. Останнім часом подібні системи набули широкої популярності. В якості вогнегасної речовини у даній системі використовується інертний газ хладон, а також інші інертні гази, що утворюють середовище, придатне для дихання людей під час евакуації. Технологічна

особливість гасіння газом вимагає, щоб приміщення, яке потрібно загасити, було герметично закрито.

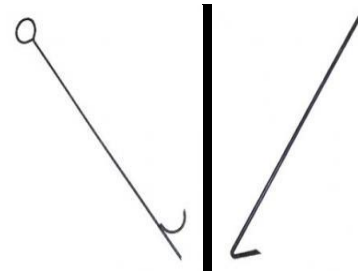
Установки газового пожежогасіння здатні максимально ефективно загасити пожежу в будь-якій точці, що захищається. Застосування газової системи пожежогасіння, на відміну від водяного, порошкового, пінного і аерозольного, не викликає корозії обладнання, що захищається, а наслідки його застосування легко усуваються за допомогою звичайного провітрювання.

Системи газового пожежогасіння рекомендуються для ліквідації загорянь і пожеж електрообладнання, що знаходиться під високою напругою.

Первинні засоби пожежогасіння

До первинних засобів пожежогасіння належать:

- пожежний інвентар (покривала з негорючого теплоізоляційного полотна, грубововняної тканини або повсті, ящики з піском, бочки з водою, пожежні відра, совкові лопати);
- пожежний інструмент (гаки, ломы, сокири, пили, молотки, багри, лопати діелектричні ножиці).
- вогнегасники;

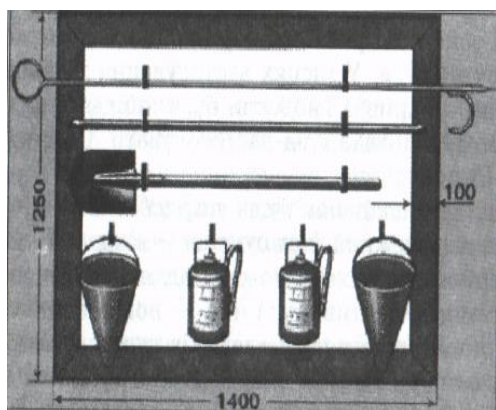
6.1. Ручний немеханізований пожежний інструмент

Для визначення видів та кількості первинних засобів пожежогасіння слід враховувати фізико-хімічні та пожежонебезпечні властивості горючих речовин, їх взаємодію з вогнегасними речовинами, а також розміри площ виробничих приміщень, відкритих майданчиків та установок.

Необхідну кількість первинних засобів пожежогасіння визначають окремо для кожного поверху та приміщення, а також для етажерок відкритих технологічних установок.

Якщо в одному приміщенні знаходяться декілька різних за пожежною небезпекою виробництв, не відділених одне від одного протипожежними стінами, усі ці приміщення забезпечують вогнегасниками, пожежним інвентарем та іншими видами засобів пожежогасіння за нормами найбільш небезпечного виробництва.

Покривала (кошма, повсть) повинні мати розмір полотна 1,5×1,8 м. Вони призначені для гасіння одягу на потерпілому, невеликих осередків пожеж у разі займання речовин, горіння яких не може відбуватися без доступу повітря, захисту горючих конструкцій і устаткування при проведенні вогневих робіт. У місцях застосування та зберігання ЛЗР та ГР розміри покривал можуть бути збільшені до величин: 2×1,5м, 2×2м. Покривала слід застосовувати для гасіння пожеж класів "А", "В", "D", (Е). Матеріал – брезент з вогнетривким просоченням.

Пожежні щити (стенди) встановлюються на території об'єкта з розрахунку один щит (стенд) на площу 5000 м².

До комплекту засобів пожежогасіння, які розміщуються на ньому, слід включати: вогнегасники - 3 шт., ящик з піском - 1 шт., покривало з негорючого теплоізоляційного матеріалу або повсті розміром 2×2м - 1 шт., гаки - 3 шт., лопати - 2 шт., ломы - 2 шт., сокири - 2 шт., багор – 1 шт.

Ящики для піску повинні мати місткість 0,5, 1,0 або 3,0м³ та бути укомплектованими совковою лопатою.

Вмістилища для піску, що є елементом конструкції пожежного стенду, повинні бути місткістю не менше 0,1 м³. Конструкція ящика (вмістилища) повинна забезпечувати зручність дістанання піску та виключати попадання опадів.

. Типи вогнегасників

Значна роль в системах протипожежного захисту об'єктів належить вогнегасникам, які є основним видом первинних засобів гасіння пожеж на початковій стадії їх розвитку (до прибуття штатних підрозділів пожежної охорони). Як зарубіжний, так і вітчизняний досвід свідчить, що за допомогою вогнегасників персонал об'єктів у змозі ліквідувати 15 — 20% від загальної кількості пожеж. На сьогоднішній час в Україні виробляються сучасні вогнегасники різних типів, які за своїм технічним рівнем відповідають вимогам міжнародних стандартів.

Відомо, що з використанням вогнегасників успішно ліквідують загоряння протягом перших 4 хв. з моменту їх виникнення, тобто до прибуття пожежних підрозділів.

Вибір типу та визначення необхідної кількості вогнегасників здійснюється відповідно до Типових норм належності вогнегасників. Загальні вимоги до

експлуатації вогнегасників загального призначення на об'єктах захисту вогнегасниками визначаються відповідно до Правил експлуатації вогнегасників.

Вогнегасник - технічний засіб, призначений для припинення горіння подаванням вогнегасної речовини, що міститься в його корпусі, під дією надлишкового тиску, за масою і конструктивним виконанням придатний для транспортування і застосування людиною.

Переносний вогнегасник - вогнегасник, за масою і конструктивним виконанням придатний для перенесення та застосування однією людиною. Маса спорядженого переносного вогнегасника не перевищує 20кг.

Пересувний вогнегасник - вогнегасник, змонтований на колесах чи візку, придатний для переміщення та застосування людиною. Маса спорядженого пересувного вогнегасника не перевищує 450кг.

Типи вогнегасників:

- вогнегасник водяний (ВВ) - вогнегасник із зарядом водної вогнегасної речовини;
- вогнегасник водопінний (ВВП) - вогнегасник із зарядом водопінної вогнегасної речовини;
- вогнегасник водопінний аерозольний (ВВПА) - водопінний вогнегасник одноразового використання, з якого вогнегасна речовина подається в розпиленому вигляді;
- вогнегасник вуглекислотний (ВВК) - вогнегасник із зарядом двоокису вуглецю;
- вогнегасник порошковий (ВП) - вогнегасник із зарядом вогнегасного порошку.

Залежно від об'єму вогнегасники бувають малолітражні (до 5л), ручні (до 10 л), пересувні (понад 10л).

Цифра після позначення типу вогнегасника означає масу вогнегасної речовини у кілограмах, що міститься у його корпусі. Цифра після позначення вогнегасника водопінного аерозольного означає масу вогнегасної речовини в грамах, що міститься в його корпусі.

Об'єкт захисту вогнегасником (вогнегасниками) – рухоме або нерухоме майно юридичної або фізичної особи, до якого встановлено вимоги пожежної безпеки і яке потребує наявності вогнегасника (вогнегасників) як елемента системи його захисту від пожежної небезпеки.

6.2.1. Вогнегасники водопінні аерозольні (ВВПА)

Вогнегасник аерозольний (ВВПА) є аерозольним балоном з ефективним вогнегасним складом на водній основі з активною ендотермічною дією і абсолютно безпечний для здоров'я людей і навколишнього середовища. ВВПА призначений для гасіння вогнищ пожежі і загорянь класу А, В, Е. (Гасіння твердих горючих матеріалів, побутової техніки, електроустановок, що знаходяться під напругою до 1000 В, горючих рідин).

Вогнегасник ВВПА-400 придатний для використання в домашніх умовах, простий в експлуатації навіть для дітей (достатньо тільки зняти ковпачок, направити на вогнище пожежі і натиснути на дозуючий клапан), екологічно безпечний для людей і навколишнього середовища, не завдає збитків об'єкту, що захищається. При нанесенні розчину ВВПА на частини тіла і попаданні відкритого вогню на них не залишається опіків навіть при температурі 1500 - 3500°C. Дозуючий пристрій дозволяє витратити рівно стільки вогнегасної речовини, скільки необхідно для гасіння вогнища пожежі. Термін придатності 5 років.

Вогнегасник аерозольний ВВПА сертифікований в Україні і рекомендований до застосування в приміщеннях з персональними електронно-обчислювальними машинами, в цивільних будівлях і спорудах, квартирах житлових будинків, приміщеннях гуртожитків, будівлях індивідуальної забудови, в адміністративних і побутових будівлях, приміщеннях і спорудах промислових підприємств, лабораторних приміщеннях, гаражах і автомайстернях, кіосках і торгових ятках.

Вогнегасники вуглекислотні (ВВК)

Вуглекислотні вогнегасники призначені для гасіння загорянь двоокисом вуглецю в газо- або снігоподібному стані всіх видів горючих матеріалів і електроустановок під напругою. Застосовують також стаціонарні CO₂-установки або пересувні причепи. Снігоподібна маса утворюється з усіх типів CO₂-вогнегасників при швидкому випаруванні рідкого двоокису вуглецю в розтрубі. Отримана снігоподібна маса має щільність 1,5 г/см³ і температуру – мінус 80°C.

Снігоподібний діоксид вуглецю при гасінні загорянь охолоджує речовини, що горить, і зменшує концентрацію кисню в зоні горіння.

Двоокис вуглецю в балоні або вогнегаснику знаходиться в рідкому або газоподібному стані. Відносна кількість рідкого або газоподібного двоокису вуглецю залежить від температури. З підвищенням температури рідкий діоксид вуглецю переходить у газоподібний стан і тиск у балоні різко зростає. Щоб уникнути розриву балонів їх заповнюють рідким двоокисом вуглецю на 75%, а усі вогнегасники комплектують запобіжними мембранами.

CO₂-вогнегасники поділяються на ручні (ВВК-1,4, ВВК-2, ВВК-2Д, ВВК-2ММ, ВВК-3,5, ВВК-3,5ММ, ВВК-5,6) і пересувні (ВВК-17,5, ВВК-56 і ВКП-280).

Вогнегасники ВВК-1,4, ВВК-2 і ВВК-3,5 розміщують на підлозі або підвішують. Для приведення в дію розтруб вогнегасника спрямовують на об'єкт, що горить, і повертають маховик вентиля до упору. Розтруби вогнегасників ВВК-1,4, ВВК-2 і ВВК-3,5 утримують у заданому напрямку за гнучку трубку, що має пластмасове покриття. Розтруб вогнегасника ВВК-5,6 утримують за ручку, змонтовану на трубі. Щоб уникнути обморожування не можна доторкатися оголеними частинами тіла до розтруба вогнегасника. Вогнегасники можна

використовувати для гасіння загорянь електроустановок під напругою до 1000В. Балон вогнегасника знаходиться постійно під високим тиском, тому не рідше одного разу в рік його треба випробовувати шляхом технічного опосвідчення.

6.2.3. Порошкові вогнегасники (ВП)

Порошкові вогнегасники споряджені вогнегасним порошком і закачані газом (повітря, азот, вуглекислота) до тиску 16 атм. Призначені для гасіння пожеж класу А, В, С або ВС в залежності від типу порошку, який застосовується, а також електроустановок, які знаходяться під напругою до 1000В. Обладнані запірно-пусковими пристроями (ЗПП), які забезпечують вільне відчинення і зачинення рухом руки. Манометр, або індикатор тиску встановлений на ЗПП вогнегасника, який показує стан його працездатності, є великою перевагою перед вогнегасниками з вбудованим джерелом тиску. Експлуатуються при температурі від -40 до +50°С.

Порошкові вогнегасники призначені для гасіння займань пожеж класів А (твердих речовин), В (рідких легкозаймистих і горючих рідин), С (газоподібних речовин) і електроустановок під напругою до 1000 В.

Вогнегасники не призначені для гасіння займань лугових і лужноземельних металів і ін. речовин, горіння яких може відбуватись без доступу кисню.

Порошкові вогнегасники поділяються на закачані та газогенераторні.

В залежності від об'єму балону вогнегасники діляться на *переносні і пересувні*. Ємкість балону переносних вогнегасників складає 1, 2, 3, 5, 8, 10 л., а у пересувних 50, 100 літрів.

6.3. Забезпечення заходів безпеки при користуванні вогнегасниками

При користуванні вогнегасником необхідно неухильно дотримуватись вимог Паспорта заводу-виробника та інструктивних написів на етикетці вогнегасника. Тиск у корпусі порошкового вогнегасника контролюється індикатором тиску. Стрілка індикатора тиску зарядженого вогнегасника повинна знаходитися на зеленій зоні індикатора тиску.

Заборається:

- експлуатувати вогнегасники з наявністю вм'ятин, випуклостей або тріщин на корпусі, на запірно-пусковому пристрої, на накидній гайці, а також у разі порушення герметичності з'єднань вузлів вогнегасника та несправності індикатора тиску (для закачаних вогнегасників);
- завдавати удари по вогнегаснику;
- розбирати і перезаряджати вогнегасники особам, які не мають права на проведення таких робіт;

- кидати вогнегасник у полум'я під час застосування за призначенням та вдаряти ним об землю для приведення його до дії;
- спрямовувати насадку вогнегасника (гнучкий рукав або розтруб) під час його експлуатації у бік людей;
- використання вогнегасників для потреб, не пов'язаних з пожежогасінням.

. Вимоги до зберігання та експлуатації вогнегасників

На об'єкті вогнегасники повинні розміщуватися згідно з Правил експлуатації вогнегасників”, та з урахуванням вимог експлуатаційної документації на них.

Вогнегасники слід розміщувати у легкодоступних і помітних місцях, а також поблизу місць, де найбільш імовірна поява осередків пожежі. При цьому необхідно забезпечити їх захист від дії сонячних променів, опалювальних і нагрівальних приладів, а також хімічно агресивних речовин (середовищ), які можуть негативно вплинути на їх працездатність.

Вогнегасники в місцях розміщення (у середині будинків і приміщень, біля входів або виходів з них, у коридорах) не повинні створювати перешкоди під час евакуації людей.

Переносні вогнегасники розміщують шляхом навішування за допомогою кронштейнів на вертикальні конструкції на висоті не більше 1,5м від рівня підлоги до нижнього торця вогнегасника і на відстані від дверей, достатній для їх повного відчинення, або встановлюють у пожежні шафи пожежних кран-комплектів, на пожежні щити чи стенди, підставки чи спеціальні тумби.

Розміщення вогнегасників за допомогою кронштейнів на вертикальні конструкції, установлення їх у пожежних шафах або тумбах має бути виконано таким чином, щоб забезпечувати можливість читання маркувальних написів на їх корпусах.

Гасіння осередків пожежі, які виникли поза межами приміщень, потрібно здійснювати з навітряного боку.

Під час гасіння пожежі одночасно кількома вогнегасниками не дозволяється здійснювати гасіння струменями вогнегасної речовини, спрямованими назустріч один одному.

Вуглекислотні вогнегасники повинні застосовуватись у тих випадках, коли для ефективного гасіння пожежі необхідні вогнегасні речовини, які не пошкоджують обладнання та об'єкти (обчислювальні центри, радіоелектронна апаратура, музеї, архіви тощо).

Під час застосування вуглекислотного або порошкового вогнегасника для гасіння пожежі електрообладнання, що перебуває під напругою електричного струму до 1000 В, необхідно витримувати безпечну відстань (не менше 1 м) від розпилювальної насадки вогнегасника до струмопровідних частин електрообладнання.

Забороняється застосовувати водяні та водопінні вогнегасники для ліквідації пожеж обладнання, що перебуває під електричною напругою, а також для гасіння речовин, які вступають з водою в хімічну реакцію, що супроводжується інтенсивним виділенням тепла та розбризкуванням пального.

Застосування порошкових вогнегасників для захисту обладнання, яке може вийти з ладу в разі попадання в нього вогнегасного порошку (електронне обладнання, персональні комп'ютери, тощо), дозволяється лише за відсутності газових вогнегасників.

Під час гасіння пожежі порошковими вогнегасниками необхідно брати до уваги утворення високої запиленості і як наслідок - зниження видимості в приміщенні, що захищається.

Під час гасіння пожежі вуглекислотними вогнегасниками необхідно враховувати можливість зниження концентрації кисню в повітрі приміщення, що захищається особливо якщо воно невелике за об'ємом.

У приміщеннях, де застосування вуглекислотних вогнегасників може створити небезпечну для життя людини концентрацію газів у повітрі, а також у разі застосування пересувних вуглекислотних вогнегасників необхідно використовувати ізолювальні засоби індивідуального захисту органів дихання.

Перед застосуванням пересувних вуглекислотних вогнегасників слід обмежити кількість обслуговуючого персоналу, який перебуває у приміщенні.

Порядок роботи з вогнегасниками

Під час гасіння пожежі необхідно:

наблизитися до осередку пожежі на відстань 2-3м;

висмикнути загвіздок (чека), або розірвати дріт для пломбування;

направити розтруб на вогонь;

відкрити запірний пристрій;

після закінчення гасіння закрити запірний пристрій.

Перезарядити вогнегасник після будь-якого використання або дати виходу гарантійного терміну використання

Характерні помилки під час користування вогнегасниками

Найбільш характерні помилки під час користування вогнегасниками:

неправильно обраний тип вогнегасника (не відповідає класу пожежі);

порушення порядку дій під час користування вогнегасником;

перевертання вогнегасника та ударяння його до землі;

значне відхилення від вертикальної осі під час гасіння, внаслідок чого відбувається неповне використання вогнегасної речовини;

неправильні тактичні прийоми гасіння вогнегасником (неправильно обрані напрямки подавання вогнегасної речовини та відстань, з якої вона подається).

Організаційні заходи щодо забезпечення експлуатації вогнегасників

Вогнегасники, якими оснащується об'єкт, повинні відповідати вимогам технічних умов, експлуатаційних документів виробників і бути сертифікованими в Україні в установленому порядку.

Вогнегасники перед придбанням та розміщенням на об'єкті повинні обов'язково пройти первинний огляд особою, відповідальною за пожежну безпеку на об'єкті. Під час проведення первинного огляду встановлюють, що:

- вогнегасники мають сертифікат відповідності;
- на кожний вогнегасник у наявності є паспорт;
- пломби на вогнегасниках не порушені;
- вогнегасники не мають видимих зовнішніх пошкоджень;
- стрілки індикаторів тиску закачаних вогнегасників перебувають у межах робочого діапазону (у зеленому секторі шкали індикатора) залежно від температури експлуатації;
- на маркуванні кожного вогнегасника і в його паспорті вказано виробника та ПТОВ, які мають право проводити його технічне обслуговування, дату виготовлення (продажу) та дату проведення технічного обслуговування.

Після проведення первинного огляду вогнегасникам присвоюються облікові (інвентарні) номери за прийнятою на об'єкті системою нумерації.

Особа, відповідальна за пожежну безпеку на об'єкті, повинна оформити журнал обліку вогнегасників на об'єкті, у якому реєструються:

- тип і обліковий номер кожного вогнегасника, а також місце його розміщення на об'єкті;
- дати проведення періодичних оглядів вогнегасників та прізвище особи, яка їх проводила;
- результати періодичних оглядів вогнегасників;
- дати проведення технічного обслуговування (або діагностування) та прізвище особи (або номер посвідчення), яка їх проводила, а також дати проведення наступного технічного обслуговування;
- інформація про направлення вогнегасників на технічне обслуговування до ПТОВ та про їх повернення на місце розташування після проведення технічного обслуговування.

На технічне обслуговування з об'єкта дозволяється відправляти без заміни не більше 50 % вогнегасників від їх загальної кількості.

На об'єкті вогнегасники повинні розміщуватися згідно вимог експлуатаційної документації на них.

Вогнегасники слід розміщувати у легкодоступних і помітних місцях, а також поблизу місць, де найбільш імовірна поява осередків пожежі. При цьому необхідно забезпечити їх захист від дії сонячних променів, опалювальних і нагрівальних приладів, а також хімічно агресивних речовин (середовищ), які можуть негативно вплинути на їх працездатність.

Вогнегасники в місцях розміщення (у середині будинків і приміщень, біля входів або виходів з них, у коридорах) не повинні створювати перешкоди під час евакуації людей.

Переносні вогнегасники розміщують шляхом навішування за допомогою кронштейнів на вертикальні конструкції на висоті не більше 1,5 м від рівня підлоги до нижнього торця вогнегасника і на відстані від дверей, достатній для їх повного відчинення, або встановлюють у пожежні шафи пожежних кранів, на пожежні щити чи стенди, підставки чи спеціальні тумби.

Розміщення вогнегасників за допомогою кронштейнів на вертикальні конструкції, установлення їх у пожежних шафах або тумбах має бути виконано

таким чином, щоб забезпечувати можливість читання маркувальних написів на їх корпусах.

Вогнегасники, які розміщуються поза межами приміщень або в неопалювальних приміщеннях та не призначені для експлуатації за температури нижче 5°C, на холодний період року необхідно переносити в придатне для їх зберігання приміщення. У таких випадках на пожежних щитах та стендах повинна розміщуватись інформація про місце розташування вогнегасників.

Вогнегасники повинні розміщуватись з урахуванням зручності їх обслуговування, огляду, користування, а також досягнення найкращої видимості з різних точок захищеного простору.

Підходи до місця розташування вогнегасників мають бути завжди вільними.

Для зазначення місцезнаходження вогнегасників на об'єктах повинні встановлюватися вказівні знаки. Знаки розташовують на видних місцях на висоті 2,0-2,5 м від рівня підлоги як у середині, так і поза приміщеннями.

У приміщеннях, у яких немає постійного перебування працівників, вогнегасники слід розміщувати ззовні приміщень або біля входу до них.

У приміщеннях, у яких працівники перебувають постійно, вогнегасники потрібно розміщувати в середині приміщень, запобігаючи створенню перешкод для евакуації людей.

Результати періодичних оглядів реєструються особою, відповідальною за пожежну безпеку на об'єкті, у журналі обліку вогнегасників на об'єкті.

ПТОВ повинен мати ліцензію на право здійснення робіт з технічного обслуговування вогнегасників, а також документ, що підтверджує відповідність надання послуг з проведення технічного обслуговування вогнегасників установленим законодавством вимогам, виданий акредитованим в установленому порядку органом із сертифікації, який уповноважений на здійснення цієї діяльності в законодавчо регульованій сфері.

ПТОВ є відповідальним за якість проведення технічного обслуговування вогнегасників.

Особа, відповідальна за пожежну безпеку на об'єкті, зобов'язана направляти вогнегасники на ПТОВ для їх технічного обслуговування у таких випадках:

- за негативними результатами первинного або періодичного огляду;
- після застосування за призначенням;
- по закінченні гарантійного терміну експлуатації.

Не рідше одного разу на рік відповідно до експлуатаційних документів виробника повинно здійснюватися технічне діагностування вогнегасників на ПТОВ.

Якщо за результатами технічного діагностування вогнегасник визнається придатним до подальшого очікування застосування за призначенням, то на його корпусі працівником ПТОВ прикріплюється етикетка ПТОВ устанавленого зразка, на якій здійснюється маркування про проведене технічне діагностування.

На етикетці ПТОВ мають бути зазначені:

- назва та юридична адреса ПТОВ;
- номер ліцензії;
- номер сертифіката відповідності;

- місця для маркування про проведене технічне діагностування та технічне обслуговування вогнегасника.

За наявності на вогнегаснику етикетки ПТОВ на ній здійснюється маркування про проведене технічне діагностування (контрольний знак жовтого кольору) із зазначенням дати проведення технічного діагностування та номера посвідчення працівника ПТОВ, який його проводив.

У паспорті на вогнегасник працівник ПТОВ записує дату проведення технічного діагностування та номер свого посвідчення на право проведення технічного обслуговування вогнегасників.

Якщо за результатами технічного діагностування вогнегасники визнаються не придатними до подальшого очікування застосування за призначенням, то приймається рішення щодо їх ремонту, технічного посвідчення, перезаряджання або завершення їх експлуатації.

Вогнегасники, які не мають маркування, підлягають зняттю з експлуатації, і використання їх для навчання забороняється.

Споживач послуг має право вимагати від ПТОВ установлення гарантійних зобов'язань відповідно до вимог нормативних і експлуатаційних документів та інформації про послуги, які надаються.

Гарантійний строк збільшується на час перебування вогнегасника чи його складальних одиниць на технічному обслуговуванні у постачальника послуги. Зазначений час обчислюється від доби, коли замовник послуги звернувся з рекламацією на надану послугу.

Збитки, пов'язані з утратою, псуванням і пошкодженням майна споживача послуг, відшкодовуються ПТОВ згідно із законодавством.

7. Сповіщення про надзвичайну ситуацію (пожежу) та виклик пожежно-рятувальних підрозділів

7.1. Обов'язки громадян та посадових осіб у разі виявлення пожежі

У разі виявлення пожежі (ознак горіння) кожний громадянин зобов'язаний:

- негайно повідомити про це телефоном пожежно-рятувальні підрозділи за тел. 101 При цьому необхідно назвати адресу об'єкта, вказати кількість поверхів будівлі, місце виникнення пожежі, обстановку на пожежі, наявність людей, а також повідомити своє прізвище;
- вжити (за можливістю) заходів до евакуації людей, гасіння (локалізації) пожежі та збереження матеріальних цінностей;
- якщо пожежа виникла на об'єкті, повідомити про неї керівника чи відповідну компетентну посадову особу та (або) чергового сторожа;
- у разі необхідності викликати інші аварійно-рятувальні служби (медичну, газорятувальну тощо).

Посадова особа об'єкта, що прибула на місце пожежі, зобов'язана:

- перевірити, чи викликані пожежно-рятувальні підрозділи (продублювати

повідомлення), довести подію до відома керівника об'єкту;

- у разі загрози життю людей негайно організувати їх рятування (евакуацію), використовуючи для цього наявні сили й засоби;
- видалити за межі небезпечної зони всіх працівників, не пов'язаних з ліквідацією пожежі;
- припинити роботи в будівлі (якщо це допускається технологічним процесом виробництва), крім робіт, пов'язаних із заходами щодо ліквідації пожежі;
- здійснити в разі необхідності відключення електроенергії (за винятком систем протипожежного захисту), зупинення транспортувальних пристроїв, агрегатів, апаратів, перекриття сировинних, газових, парових та водяних комунікацій, зупинення систем вентиляції в аварійному та суміжних з ним приміщеннях (за винятком пристроїв протидимового захисту) та здійснити інші заходи, що сприяють запобіганню розвитку пожежі та задимленню будівлі;
- перевірити включення оповіщення людей про пожежу, установок пожежогасіння, протидимового захисту;
- організувати зустріч пожежно-рятувальних підрозділів, надати їм допомогу у виборі найкоротшого шляху для під'їзду до осередку пожежі та у встановленні на водні джерела;
- одночасно з гасінням пожежі організувати евакуацію і захист матеріальних цінностей;
- забезпечити дотримання техніки безпеки працівниками, які беруть участь у гасінні пожежі.

Після прибуття на пожежу пожежно-рятувальних підрозділів повинен бути забезпечений безперешкодний доступ їх на територію об'єкта, за винятком випадків, коли відповідними державними нормативними актами встановлений особливий порядок допуску.

Після прибуття пожежно-рятувального підрозділу адміністрація та технічний персонал об'єкта, будівлі чи споруди зобов'язані брати участь у консультуванні керівника гасіння про конструктивні і технологічні особливості об'єкта, де виникла пожежа, прилеглих будівель та пристроїв, організувати залучення до вжиття необхідних заходів, пов'язаних із ліквідацією пожежі та попередженням її розвитку, сил та засобів об'єкта.

7.2. Небезпечні фактори пожежі

Пожежа супроводжується низкою характерних явищ (факторів), які створюють реальну небезпеку для життя і здоров'я людей.

Внаслідок впливу підвищеної температури люди можуть одержати опіки поверхні тіла, органів дихання та зору. Будівельні конструкції можуть втратити свою несучу здатність, обрушитися і таким чином, травмувати людей чи привести до летального результату.

Дим, будучи суспензією дрібних часток не згорілих твердих матеріалів і крапель рідин у газових потоках продуктів горіння, викликає інтенсивне

роздратування слизуватих оболонок органів дихання та зору. Крім того, оптична щільність диму така, що буквально через кілька хвилин після початку пожежі всередині будинку або приміщення, для людей, що там знаходяться, втрачається візуальний контакт із навколишнім простором, що значно ускладнює їхню безпечну евакуацію.

З огляду на особисту участь у процесі горіння кисню, на пожежах, особливо всередині будинків і приміщень, спостерігається зниження його концентрації, що призводить до кисневого голодування, гіпоксії, порушенню координації рухів.

Найнебезпечнішим фактором пожежі, виходячи з масштабності його впливу (по наших і закордонних оцінках він призводить до загибелі 50-80 % від загальної кількості жертв пожеж) є отруєння токсичними продуктами горіння. До так званих класичних продуктів горіння, що присутні практично на будь-якій пожежі, відносяться окиси вуглецю (вуглекислий і чадний газ). Небезпека останнього полягає в тім, що він взаємодіє з гемоглобіном крові в 200-300 разів інтенсивніше, ніж кисень, практично відтинаючи його надходження в організм. На великий жаль, у зв'язку із широким використанням полімерних синтетичних матеріалів, на сучасних пожежах можуть бути присутні і значно більш небезпечні продукти горіння. Наприклад, продуктом термічного розкладання поролону є ціанід водню, чи як його ще називають – «синильна кислота», смертельно небезпечна концентрація якої для людини складає усього 0,2 г/м куб.

В разі пожежі обов'язково необхідно враховувати її небезпечні фактори та механізм їхнього впливу на людину.

7.3. Рекомендації щодо дій людини в умовах пожежі

Якщо виникла пожежа, то після виклику пожежно-рятувальних підрозділів необхідно попередити про це усіх, хто знаходиться поряд, після чого евакуюватися самому та за можливості допомогти в евакуації іншим, особливо особам похилого віку та дітям, запобігаючи при цьому виникненню паніки.

З метою обмеження циркуляції повітря, яка здатна збільшити швидкість горіння, перед тим як вийти зачиніть за собою всі двері. Якщо дозволяє час, перекрийте газ та відключіть електрику, але пам'ятайте, що в першу чергу завжди необхідно залишати активну зону горіння, тобто місця в районі пожежі, де є задимлення та підвищена температура.

Якщо пожежа виникла в приміщеннях над Вашим і безпосередньої загрози для Вас не спостерігається, то бажано здійснити запобіжні заходи щодо зниження можливих втрат від води, яку проливають в процесі гасіння пожежі. Для цього необхідно відключити усі електроприлади, а краще повністю знеструмити приміщення, відсунути від стін меблі, прикрити великогабаритні предмети, обладнання, речі поліетиленовою плівкою, ковдрою тощо.

Значно гірше, якщо пожежа виникла в приміщеннях або поверхах під Вашим. Тоді зона задимлення може бути досить великою. Від Вас потрібна буде витримка

і розважливість. Перед тим як виходити через двері, їх треба трохи відчинити (ні в якому разі не можна різко відкривати або вибивати двері, бо миттєвий доступ кисню може викликати викид полум'я). Тому під час пожежі двері треба відчиняти з особливою ретельністю: стати на коліно обличчям до дверей і виставити одну ногу вперед на відстань 50 мм від дверей, трохи відчинити двері, прикриваючи корпус тіла дверним полотном, що забезпечить Ваш захист від перепаду температури і впливу полум'я.

Після того, як Ви відчинили двері, необхідно витримати декілька секунд і оцінити обстановку. Якщо Ви впевнилися, що на шляху виходу з будівлі ще немає сильного задимлення та високої температури, необхідно не втрачаючи жодної секунди, негайно залишити будинок, рухаючись по коридорах та сходових клітинах.

Користуватися ліфтом у разі пожежі категорично заборонено!

За винятком ліфтів, які спеціально призначені для транспортування підрозділів пожежно-рятувальної служби. Ліфтова шахта є шляхом для розповсюдження диму та отруйних продуктів горіння. До того ж при пожежі ліфт часто відключають і можна опинитися в пастці між поверхами.

Якщо Ви опинилися в приміщенні відрізаними вогнем, димом, високою температурою від основних шляхів евакуації, то насамперед необхідно перешкодити доступу диму і продуктів горіння у Ваше приміщення, для чого негайно закрити усі щілини у дверях та під ними ганчірками, рушниками, шторами тощо.

Без крайньої необхідності, не рекомендується використовувати синтетичні тканини, бо їхнє горіння (термічний розклад) супроводжується утворенням високотоксичних речовин та їдкого диму. Якщо у приміщенні є вода, то усі ганчірки для захисту дверей необхідно змочити.

У приміщенні, яке заповнене димом, необхідно обережно підповзти до вікна, закривши при цьому за можливості ніс та рот зволоженою тканиною (ганчіркою), яка відіграє роль фільтра від впливу небезпечних продуктів горіння. Рухатись у задимленій зоні повзком необхідно тому, що більшість нагрітих газоподібних отруйних речовин та дим скупчуються у верхній частині приміщення, крім того у приміщенні, де відбувається горіння температура на рівні очей у 6 разів вища, ніж температура на рівні підлоги. До того ж унизу буде більш висока концентрація кисню, необхідного для дихання.

Коли Ви опинились біля вікна, трохи відчиніть його та дихайте через щілину. Чекайте на допомогу. Коли допомога (пожежно-рятувальні підрозділи) прибула, зверніть на себе увагу.

Ніколи не стрибайте з вікна без самої явної на це необхідності (кожен другий стрибок з четвертого поверху при пожежі є смертельним). Якщо стрибати все ж таки прийдеться, спочатку викиньте за можливості через вікно м'які речі: матрац, подушки тощо, спробуйте залізти на підвіконня, повиснути на ньому на руках, щоб

зменшити висоту падіння, і відштовхнувшись стрибайте, спрямовуючи Ваше падіння на м'які предмети, які Ви скинули.

Після того, як Ви залишили будинок, де відбувається пожежа, не вертайтеся, навіть якщо це здається безпечним. Дим, продукти горіння, раптовий «ривок» полум'я можуть спіймати Вас в пастку. Прибуття пожежно-рятувальної служби необхідно чекати на безпечній відстані.

З метою запобігання швидкому розповсюдженню пожежі до прибуття пожежно-рятувальної служби не рекомендується відчиняти вікна.

Необхідно пам'ятати, що малі діти у разі пожежі від страху часто ховаються під ліжка, в шафах, забиваються в куток.

При рятуванні потерпілих з будівель, що горять, та при гасінні пожежі треба виконувати такі правила:

- перед тим, як увійти в палаюче приміщення, накритися з головою мокрим покривалом, пальтом, плащем, цупкою тканиною;
- двері в задимлене приміщення відкривати обережно, поволі, прикриваючи корпус тіла дверним полотном, для того щоб уникнути спалаху полум'я від швидкого припливу свіжого повітря;
- у дуже задимленому приміщенні пересуватися поповзом або схилившись;
- для захисту від чадного газу по можливості дихати крізь зволожену тканину;
- якщо виникло займання одягу, лягти на землю (підлогу) та перекачуватися для збиття полум'я, (бігти не можна, тому, що полум'я може ще збільшитися);
- побачивши людину в одязі, що горить, треба накинути на неї пальто, плащ або будь-яке покривало (кошму) та щільно притиснути;
- при гасінні пожежі використовувати вогнегасники, пожежні крани, а також воду, пісок, землю, покривала та інші засоби;
- вогнегасні речовини спрямовувати в місця найбільш інтенсивного горіння та не в полум'я, а на поверхню, що горить;
- якщо горить вертикальна поверхня (конструкція), воду треба подавати в її верхню частину.

7.4. Рекомендації щодо дій людини в разі отримання термічних опіків

При безпосередньому контакті з полум'ям, розжареними предметами, поверхнями устаткування, рідинами, що горять, виникають термічні опіки. При пожежі частіше всього спостерігаються опіки полум'ям. Вогонь може уразити відкриті ділянки тіла, при цьому найчастіші опіки обличчя та рук. Найнебезпечніші опіки з'являються від одягу, що горить, який складно загасити або скинути. Горіння одягу протягом 1-2хв. може призвести до тяжких опіків, здатних викликати летальний кінець.

Ступінь тяжкості опіків залежить від глибини та площі термічного ураження шкіри та тканин. При сильних опіках не можна:

- обробляти шкіру спиртом, одеколоном (це викликає сильну печію та біль);
- проколювати пухирі, що утворилися (вони захищають рану від інфекції);
- змащувати шкіру жиром, розчином брильянтового зеленим, міцним розчином марганцевокислого калію, засипати порошками (це перешкоджає подальшому

лікуванню);

- зривати прилиплі до місця опіку частини одягу, доторкатися до нього руками (може потрапити інфекція);
- дозволяти потерпілому самостійно пересуватися (можливий шок);
- поливати пухирі та обвуглену шкіру водою.

При сильних опіках обов'язково звертатися по допомогу у медичну установу.

Додаток 1
до Правил пожежної безпеки для
навчальних закладів та установ
системи освіти України
(пункт 1 розділу II)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Керівник навчального
закладу (установи)

(підпис, прізвище, ініціали)

_____ 20__ р.

**Орієнтовний план евакуації
учнів та вихованців у разі виникнення пожежі**

№ з/п	Назва дії	Порядок і послідовність	Посада, прізвище виконавця
1	Повідомлення про пожежу	У разі виявлення пожежі або її ознак необхідно негайно повідомити за телефоном до пожежно-рятувального підрозділу, підключити систему оповіщення людей про пожежу, повідомити керівника навчального закладу, установи або особу, що його заміщує	
2	Евакуація учнів, вихованців з будівлі, що загорілася, порядок евакуації	Негайно у разі виявлення пожежі або за сигналом оповіщення (зазначається вид сигналу) всі учні, вихованці мають виводитися назовні через коридори і виходити згідно з планом	
3	Звірка спискового складу з фактичною наявністю евакуйованих з будівлі	Усі евакуйовані з будівлі учні, вихованці перевіряються за наявними в групах і класах поіменними списками (журналом обліку занять)	
4	Пункти розміщення евакуйованих учнів, вихованців	У денний час учні, вихованці групами (класами) розміщуються у будівлі (зазначити адресу). У нічний час вони евакуюються до будівлі (зазначити адресу)	
5	Гасіння пожежі працівниками закладу, установи до прибуття пожежно-рятувального підрозділу	Гасіння пожежі організовується негайно з моменту її виявлення і проводиться працівниками закладу, установи, не зайнятими евакуацією учнів, вихованців.	

		Для гасіння використовуються всі наявні засоби пожежогасіння	
--	--	--	--

П Л А Н
приміщень навчального закладу або установи з нанесенням шляхів евакуації

Примітка. Шляхи переміщення людей, вихованців під час евакуації не повинні перетинатися і можуть змінюватися залежно від обставин, що склалися.

(посада і підпис особи, що розробила план)

З планом евакуації і розподілом обов'язків ознайомлені

(посада, прізвище, ім'я, по батькові, підпис, дата)

Додаток 2
до Правил пожежної безпеки
для навчальних закладів та установ
системи освіти України
(пункт 8 розділу VI)

ПЕРЕЛІК
норм первинних засобів пожежогасіння для закладів та установ
(з урахуванням НАПБ 03.001-2004)

№ з/п	Призначення приміщення	Одиниці виміру	Вогнегасники або засоби гасіння			Примітка
			водопінні із зарядом вогнегасної речовини 9 кг або порошкові - 5 кг	вуглекислотні із зарядом вогнегасної речовини 3,5 кг	покривало з негорючого теплоізоляційного матеріалу або повсті розміром 2 х 2 м	
1	2	3	4	5	6	7
1	Класи, кабінети, аудиторії, лекційні та адміністративні приміщення, спальні приміщення, групові дошкільних навчальних закладів, гуртожитки, готелі	30 погонних метрів довжини коридора, фойє, холу, рекреації	1	1	1	Не менше двох на поверх або його частину, виділену глухими стінами і перегородками

2	Лабораторії хімії, фізики, біології, лаборантські приміщення, приміщення для трудового навчання (крім майстерень із обробки металів, деревини), кімнати технічного моделювання, живопису, юних натуралістів, кіно-, фотолабораторії, бібліотеки, архіви, кімнати для зберігання і чищення зброї, студії	100 м ²	1	1	1	Не менше одного на приміщення
3	Кабінети інформатики та обчислювальної техніки, радіотехнічні, електромонтажні приміщення, приміщення вентиляційних систем, матеріальні склади	100 м ²	1	1	1	Не менше одного пінного і одного вуглекислотного на приміщення
4	Закриті навчально-спортивні зали, обідні, актові, лекційні та читальні зали, майстерні з обробки металу, дерева, дільниці миття і знежирення	100 м ²	1	1	1	Не менше двох на приміщення
5	Гаражі, відкриті стоянки автомашин, тракторів та іншої техніки (без	100 м ² або 5 одиниць техніки на	1	1	1	Не менше двох на приміщення або стоянку. Додатково

	урахування первинних засобів пожежогасіння, якими обладнано транспортні засоби)	відкритій стоянці				обладнуютьс я ящиком з піском і лопатою
6	Котельні на твердому, рідкому і газоподібному паливі	На два котли	1			Ящик з піском і лопатою

Додаток 3

Знаки безпеки. Форма та колір (ISO 6309:1987, IDT) ДСТУ ISO 6309:2007

1. Засоби оповіщення про пожежу і засоби ручного керування

№ з/п	Знак	Значення	Форма і кольори
1		Пристрій ручного вмикання	Квадратний знак Фон: червоний Символ: білий
2		Звуковий сповіщувач	Квадратний або прямокутний знак Фон: червоний Символ: білий
3		Телефон, що його використовують у разі надзвичайної ситуації	Квадратний або прямокутний знак Фон: червоний Символ: білий

2. Шляхи евакуації

№ з/п	Знак	Значення	Форма і кольори
4		Евакуаційний вихід	Квадратний або прямокутний знак Фон: зелений Символ: білий
5		Не заходити	Круглий знак Фон: білий Символ: чорний Круглий обід і перехресна лінія: червона
6		Зсунути, щоб відкрити	Квадратний або прямокутний знак Фон: зелений Символ: білий
7		Штовхнути, щоб відчинити	Квадратний або прямокутний знак Фон: зелений Символ: білий

8		Потягнути, щоб відчинити	Квадратний або прямокутний знак Фон: зелений Символ: білий
9		Розбити, щоб отримати доступ	Квадратний або прямокутний знак Фон: зелений Символ: білий

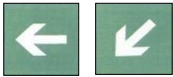
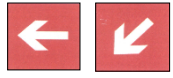
3. Обладнання для пожежогасіння

№ з/п	Знак	Значення	Форма і кольори
10		Комплект обладнання для пожежогасіння	Квадратний або прямокутний знак Фон: червоний Символ: білий
11		Вогнегасник	Квадратний або прямокутний знак Фон: червоний Символ: білий
12		Пожежний кран-комплект	Квадратний або прямокутний знак Фон: червоний Символ: білий
13		Пожежна драбина	Квадратний або прямокутний знак Фон: червоний Символ: білий

4. Зони або матеріали особливого пожежного ризику

№ з/п	Знак	Значення	Форма і кольори
14		Пожежонебезпечно. Легкозаймисті матеріали	Трикутний знак Фон: жовтий Символ: чорний Трикутник: чорний
15		Пожежонебезпечно. Окисники	Трикутний знак Фон: жовтий Символ: чорний Трикутник: чорний
16		Вибухонебезпечно. Вибухові матеріали	Трикутний знак Фон: жовтий Символ: чорний Трикутник: чорний
17		Заборонено гасити водою	Круглий знак Фон: білий Символ: чорний Круглий обід і перехресна лінія: червоні
18		Заборонено курити	Круглий знак Фон: білий Символ: чорний Круглий обід і перехресна лінія: червоні
19		Заборонено відкрите полум'я. Заборонено курити	Круглий знак Фон: білий Символ: чорний Круглий обід і перехресна лінія: червоні

5. Додаткові знаки

№ з/п	Знак	Значення	Форма і кольори
20		Стрілка напрямку на шляхах евакуації	Квадратний або прямокутний знак Фон: зелений Символ: білий
21		Напрямок до місця розташування обладнання для пожежогасіння або пристрою оповіщення	Квадратний або прямокутний знак Фон: червоний Символ: білий

Додаток 4

НАРЯД-ДОПУСК НА ВИКОНАННЯ ТИМЧАСОВИХ ВОГНЕВИХ РОБІТ

Видано

посада або кваліфікація старшого виконавця, виконавця

робіт, прізвище та ініціали)

Н
а
в
и
М

вказати конкретно, які вогневі роботи

виконуватимуться, їх характер і зміст)

ділянка або установка, апарат, приміщення,

в
ц
Н

територія тощо)

н
р
р
р
б

час, дата)

з

час, дата)

д
ш
д

заходи, які необхідно виконувати

під час підготовки об'єкта до виконання робіт, під час їх проведення і після закінчення)

д
ш
н

Особа, відповідальна за пожежну безпеку за місцем проведення робіт: _____

р
д

посада, прізвище та ініціали, підпис, дата)

Наряд видано

в
б

посада, прізвище та ініціали, підпис особи, яка видала наряд-допуск)

р.
ш

р
е

дата, підпис, прізвище та ініціали, посада за необхідністю

н
е

н
н

вказуються додаткові заходи, що необхідно виконати для забезпечення пожежної безпеки робіт)

Н

а дата, час, підпис, прізвище та ініціали, посада особи, яка видала наряд)

р

я П

д дата, час, підпис, прізвище та ініціали, при необхідності

д

д додаткові вимоги)

п

у Інструктаж щодо заходів пожежної безпеки отримав, з переліком протипожежних заходів,

вд

н підпис, прізвище та ініціали виконавця робіт, дата)

Роботи закінчені, робоче місце упорядковано до пожежобезпечного стану: _____

в

час, дата

р

б підпис, прізвище та ініціали виконавця робіт)

Пожежобезпечний стан місця, де проводилися вогневі роботи, перевірів: _____

ж

д час, дата, підпис, прізвище та ініціали особи, яка відповідає за пожежну безпеку за місцем проведення робіт)

д

Примітки.

Наряд-допуск видається керівником підприємства (його заступником, головним інженером) або керівником структурного підрозділу підприємства, де проводяться тимчасові вогневі роботи (склад, цех, лабораторія, майстерня тощо).

Проведення робіт та їх продовження повинно узгоджуватися з об'єктовою пожежною охороною (ДПД) або фахівцем з пожежної безпеки підприємства, а у випадку їх відсутності – зі службою охорони праці.

Перевірка впорядкування робочого місця до пожежобезпечного стану здійснюється особою, відповідальною за пожежну безпеку за місцем проведення тимчасових вогневих робіт.

и

о

з

н

а

й

о

м

л

е

безпеки.

и

2. На кого покладається забезпечення пожежної безпеки на об'єкті?

й

4. Розміри штрафів, які може накласти державний інспектор з пожежного нагляду на посадову особу.

5. Розміри штрафів, які може накласти державний інспектор з пожежного нагляду на громадянина.

6. Види протипожежних інструктажів.

7. У який термін проводиться повторний протипожежний інструктаж?

8. Де фіксуються результати цільового протипожежного інструктажу?

9. Чи дозволяється влаштовувати звалища горючих відходів на території підприємств, населених пунктів?

Додаток 5

Перелік питань

для здачі іспиту працівниками НУ "Львівська політехніка" з пожежної безпеки (пожтехмінімум)

10. На якій відстані від в'їзних воріт на територію об'єктів дозволяється стоянка автотранспорту?
11. На якій відстані від пожежних гідрантів дозволяється стоянка автотранспорту?
12. На якій відстані дозволяється розводити багаття, спалювати відходи, тару на території населених пунктів, підприємств, тощо?
13. Чи дозволяється влаштовувати турнікети на шляхах евакуації?
14. Де повинні встановлюватись світлові покажчики з написом «Вихід», що позначають евакуаційні виходи?
15. Яка відстань повинна бути від приладів електроопалення до горючих матеріалів і будівельних конструкцій?
16. У яких приміщеннях заборонено використання побутових електронагрівальних приладів (прасок, чайників, кип'ятильників тощо)?
17. На якій відстані від електроустановок, щитів дозволяється складування горючих матеріалів?
18. Як поділяється протипожежне водопостачання?
19. Коли здійснюється технічне обслуговування та перевірка на працездатність пожежних кранів шляхом пуску води?
20. Типи вогнегасників.
21. Коли здійснюється технічне обслуговування та перезарядка вогнегасників?
22. На якій висоті від рівня підлоги до нижнього торця вогнегасника повинні розміщуватись переносні вогнегасники?
23. Який термін періодичного огляду вогнегасників особою, відповідальною за пожежну безпеку на об'єкті?
24. Який відсоток вогнегасників від загальної кількості, без заміни, дозволяється відправляти з об'єкта на технічне обслуговування?
25. Якою має бути мінімальна безпечна відстань від розпилювальної насадки вогнегасника до струмопровідних частин електрообладнання під час застосування вогнегасників для гасіння пожежі електрообладнання, що перебуває під напругою електричного струму?
26. Які типи вогнегасників можна застосовувати для гасіння пожеж електрообладнання, що перебуває під напругою електричного струму?
27. Під якою напругою електричного струму і які вогнегасники можна застосовувати для гасіння пожеж електрообладнання?

Рекомендована література

Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012р. №5403-VI. введений в дію з 1 липня 2013 року.

Кодекс України про адміністративні правопорушення (зі змінами та доповненнями).

3.Постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013р. №444 "Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних

ситуаціях".

4. Правила пожежної безпеки в Україні, затверджені наказом Міністра внутрішніх справ України від 30.12.2014р. №1417 і зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 05 березня 2015р. за № 252/26697.

5. Правила пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України, затверджені наказом МОН України від 15.08.2016 р. № 974.

6. Інструкції з питань пожежної та техногенної безпеки на об'єктах НУ "Львівська політехніка".